

Luceafărul

† Dr. Augustin Bunea.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUAORI PE LUNĂ

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicianu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

Austria-Ungaria:

ABONAMENT:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 " " " " "	10 "	"

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 " " " " "	13 "	"

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiuu (Nagyszeben).

In editura W. KRAFFT, Sibiuu

au apărut de curând:

Calendare pe 1910.

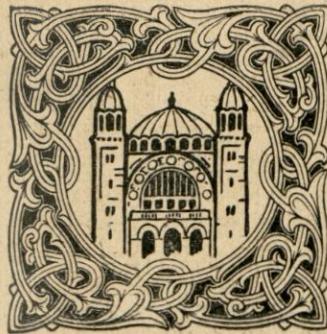
Amicul Poporului (Calendar pentru familie), redactat de D-l I. Popovici, cu articole originale scrise de autori români cu nume, numeroase ilustrații originale și ca adaus un șematism statistic al Românilor din Ungaria și Ardeal. Anul 50-lea jubilar. —70 b.

Posnașul, redactat de d-l Ermil Borcia, cu desemnuri originale de Florian Mureșianu, calendar umoristic bogat ilustrat. Anul 15. —60 b.

Calendarul Săteanului, calendar de casă ieftin, ilustrat. Anul 19. —30 b.

Calendar cu litere vechi, singurul calendar românesc cu litere cirile. Anul 118. —50 b.

Porto pentru Austria-Ungaria —10 b., pentru România —20 b.

EUGENIA BUNEI

† Dr. Augustin Bunea.

S'a stins lumina de sânge a torțelor, s'a împrăștiat lumea ce alergase la Blaj din cele patru vânturi ale neamului nostru răsipit pe întinderi, s'au mulcomit tânguirile gazetelor în cadre de jale.

Și ochii, cari și-au revărsat stropii de lacrimi-mărgăritare la groapa celui mare, au rămas seci și îngroziți, în contemplarea ireparabilului dezastru.

Un giulgiu alb de zăpadă învăluie o proaspătă movilă de pământ, în care au încăput osemintele unui uriaș.

*
Osămintele, da!

Dar sufletul, pe care nici un mormânt nu poate să-l încapă, planează asupra noastră, ca un vultur mândru cu aripile întinse.

Simțim, undeva departe, mulcoma bătaie a aripilor și ne ajăntim privirile spre culmile, pe cari noi nu le putem atinge.

În rotirea triumfală a acestui suflet, des cătușat din închisoarea-i de humă, știm să apreciem și mâna de țărină, care ni s'a făcut așa de dragă, și care a contenit a mai scrie, chiar într'o vreme, când aşteptările tuturor se îndreptau cu îndoială încordare asupra ei.

*

Savant, în înțelesul strict al cuvântului, știă să sintetizeze cunoștințele câștigate cu multă trudă, în nopți de veghere și de studiu. Hrisoavele prăvuite se orânduiau sub privirea fascinătoare a ochiului ager, alcătuind un sistem. Și din colbul uitătorilor arhive răsăriau, într'o apoteoză de lumină, figuri gloadioase ale trecutului de umilință... Răsăriau, într'un sir lung de mucenici, purtând cununa

de spini a martirilor, sub puterea de vrajă a minții scrutătoare, care îi chemase la vieață. Vedeam în defilarea lor de o tragică maiestate trecutul întunecat și scoteam învățăminte pentru viitor.

Cunoșteau așa de bine glasul de proroc al celui ce-i evocă la o nouă vieață, și acesta, la rândul lui, îi iubiă cu o dragoste de părinte gelos, care nu îngăduie nimănui să-i ocărască scumpele odrasle.

De acum arhivele prăvuite vor rămâneă, poate îndelungă vreme, liniștite, căci cel mai vrednic ucenic a lui Șincai și Maior nu va mai prinde niciodată condeiul. Figurile de mărire ale neamului și bisericii se vor odihni cu măhnire, în colbul lor de cronică.

*

Acelaș ochiu ager, aceeaș mână de fier l-a călăuzit și în activitatea lui de sfetnic bisericesc.

Crescut sub ochii fericitului mitropolit Vancea, cunoșteă cu deamănumul necazurile bisericii și ale școalelor, luând asupră-și, de două decenii și jumătate, partea cea mai grea din povara, ce apasă pe umerii celor ce stau în fruntea bisericii.

S'a dovedit, deasemeni, un gospodar fără pereche, în administrarea domeniilor, măringîn mod foarte simțitor veniturile, atât de necesare școalelor noastre sărace.

*

Dar spiritul critic al savantului, mâna de fier a sfetnicului erau totuș de o rară sensibilitate.

La groapa marilor dezaiați ai neamului, dela Gheorghe Barițiu până la Aurel Mușă, cuvântul lui a trezit fiori în ascultători, avântându-se în înalte zări de poezie. Cu

prilejul adunărilor culturale sau politice, glasul lui s'a auzit întotdeauna, atingând apogeul la adunarea recentă a fondului teatral, în Alba-Iulia. A fost clipa, când s'a atins la noi culmea cea mai înaltă a oratoriei și a inspirației.

Nu știam pe atunci, că oratorul își concretiză în clipă aceea tot aurul talentului său, într'un cântec de lebedă.

*

În după amiază cețoasă de Decembrie, când sicriul se odihnează, sub povara cununilor multe, în mijlocul catedralei, am fost martori la o manifestare de jale, cum nu s'a mai văzut niciodată în Blaj.

În fața loviturii năprasnice descărcate din senin asupra bisericii și a neamului, obștea românească și-a achitat cu demnitate tributul de jale.

Bucureștii, Sibiu, Brașovul, Oradea-mare

Lugoju, Aradul, Clujul — și toate celelalte centre ale intelectualilor noștri, erau reprezentate la acest praznic al durerii.

Coroanele nu mai încăpeau pe sicriu și telegramele de condolență curgeau cu droaia din cele patru unghiuri...

Și s-au ținut vorbiri frumoase, s-au rostit făgăduință soleme, în fața mormântului deschis — și s-au vărsat lacrimi. Și torțele, îngrămădite la căpătâiul mortului, ardeau într'o lumină de groază, înălțându-și vâlvătaia spre cerul de plumb.

S'auziă bubuitul tâmpit al bulgărilor ce se rostogoleau și am luat și noi o mână de țărâna, s'o aruncăm peste sicriu.

Și ne-am întors cu ochii uscați, fără să spunem o vorbă, cu privirea ajintită în gol, ca pentru a măsură pierderea ireparabilă.

Istoria singură ne-o va putea lămuri pe deplin.

Al. Ciura.

Necunoscutul.

O, noctambul fără de-astămpăr, o, vânt de nord neliniștit,
Ce cauți tu în noaptea asta cu àriplele tale reci
De tot te-aud foșnind la greamuri pe lângă casa mea când treci ?
Nu-i nimenea la ora asta, întreg orașu-i adormit ...
Pe cine-l urmărești într'una?.. Ori poate ochii tăi să vadă,
Fiiște ce nu lasă 'n treacăt pășind, o urmă pe zăpadă?
Ai tu vedenii? Vezi tu umbre? Ori poate vrei să mă vestești
Că vre-o primejdie ascunsă m'amenință fără să știi,
Ori poate ai să-mi spui vre-o taină, de-mi tulburi somnu-așa târziu
Să treci și iar te 'ntorci într'una și-mi bați cu àripa 'n ferești?
A locuit în casa asta vr'un suflet trist ca și al meu,
Să poate că vre-o amintire l-aduce îndărăt mereu,
Il reduce fără vrere vre-un dor ori poate-o remușcare?
Poate-a uitat ceva în ceasul cel trist și grabnic de plecare?
Ori a iubit aici! Să tainic doar' noaptea numai se strecoară
Din alte lumi, să-și vadă cuibul durat de el odinioară
Să sufere văzând pe altul, pe un străin în locul lui?
Căci simt că-i cineva la greamuri, deși, de caut, nimeni nu-i ...

Dar tu n'asculți și-acum mai aprig arunci în greamuri cu zăpadă
Par'c'ai voi să le acoperi, să 'mpedeci ochii mei să vadă
Cum îl alungi pe bietul oaspe ce stăruie să intre 'n casă ...
Să vocea ta se face aspiră, dojenitoare, mănoasă,
Să tângue prin coridoare prelung și àue și gême,
Să-apoi când obosit te-astâmpери și tacă și tu dela o vreme
Să face-o liniște de moarte în care-aud, înfiorat,
Ca niște pași care coboară îndepărtându-se treptat ...

D. Anghel și St. O. Iosif,

Dr. Augustin Bunea pe catafalc.

O con vorbire cu Dr. Augustin Bunea.

— Amintiri. —

In toamna anului 1907, profitând de o scurtă vacanță de două zile, am călătorit la Blaj anume cu gândul de a cercetă pe părintele canonic Dr. Augustin Bunea, care mă împărtășise de o neașteptată atențione binevoitoare, trimițându-mi, în „semn de prețuire științifică”, câteva din lucrările sale istorice, imediat după apariție.

Când ne-am apropiat, împreună cu d-l deputat Dr. Iuliu Maniu, de locuința părintelui Bunea, — pe atunci administrator al domeniilor Blajului, — dânsul tocmai se urcase într-o trăsură, ca să plece, însotit de un sub-altern al său, la inspecție în satele vecine. Văzându-ne însă, și-a lăsat tovarășul de drum să plece singur la inspecție și ne-a poftit, să intrăm în acea locuință împresurată de farmecul trecutului și de atmosfera științii, în care, pe cât mi s'a spus, se adăpostise multă vreme și Timotei Cipariu.

Cu un sentiment de sfială și de pietate am pășit pragul scundelor chiliuțe, de unde a isvorit atâtă lumină pentru știința românească.

În odaia de lucru a părintelui Bunea stăpânează o adevărată simplitate călugărească și severitate de savant: pe masă un crucifix sculptat în lemn negru, împrejur câteva scaune și dulapuri mari, încărcate de cărți voluminoase, colecții de documente, manuscrive, hrisoave...

— „Ce prilej te aduce pe la noi, d-le profesor?“ mă întrebă părintele Bunea.

— „Datoria de-a vă mulțumi pentru cărțile ce ați avut bunătatea a-mi trimite — răspunsei — precum și o veche dorință de a Vă cercetă la domiciliul Sf. Voastre m'au îndemnat a veni la Blaj tocmai azi în ziua mucenicului Nichita Romanul, care, fiind patronul seminarului nostru din Sibiu, e totodată și o zi de vacanță pentru noi“.

*

După o scurtă conversație introductivă, părintele Bunea aminti de broșura ungurească: „Történeti párhuzamok“ — prin care se demaschează felul lui Jancsó Benedek de a interpreta totdeauna tendențios și cu vădită reavoință știrile istorice privitoare la Români,

— spunând, că deși broșura aceasta a apărut sub pseudonimul I u s t u s la Budapesta (1907), dânsul imediat după cetirea ei a spus d-lui Maniu, că autorul nu poate fi, decât cutare profesor Tânăr din Sibiu.

D-l deputat Maniu confirmă și dânsul asemenea aceasta, accentuând totodată, ce serviciu însemnat pot aduce cauzei române asemenea „paralele istorice“ scrise ungurește. Apoi văzând, cum discuția începe să se adâncă tot mai mult în chestiuni istorice, privitoare la trecutul mai îndepărtat, iar de altă parte fiind dânsul atât de ocupat cu alte afaceri, s'a ridicat să plece. Voiam să plec și eu cu d-l Maniu, dar părintele Bunea m'a reținut încă vre-o 3—4 ore la dânsul exprimându-și bucuria, că poate să discute chestiuni istorice ceeace pentru dânsul e totdeauna un adevărat priilej de recreație...

Se plângă, că prin munca grea și intensivă, ce i-o reclamă aducerea în ordine a administrației domeniilor, a fost împedecat mult în cercetările sale istorice... „Acum în timpul din urmă am început să cetesc în orele de recreație pe Rössler, dar știi, că pe multe locuri argumentează bine blâstămatul de Neamț?... Nenorocul lui a fost, că tezele istorice susținute și precizate de el s-au compromis prin exagerările hiperzeloașe și prin tendințele foarte transparente ale Neorössleinilor unguri“.

— „Din parte-mi socot, că soluția cea mai verosimilă a acestei oțioase probleme istorice a dat-o d-l Onciu în „Originile principatelor române“ — reflectai eu.

— „Negreșitașae“, confirmă părintele Bunea.

*

Trecând apoi la polemia cu părintele Mangra, am observat, că era foarte necăjit din pricina, că sentința de osândire a mitropolitului Sava Brancovici nu o reprodusese părintele Mangra din istoria lui Samuil Klein, al căruia original se păstrează la episcopia gr.-cat. din Oradea mare, ci după o copie dela Arad. A mai amintit și alte cazuri și amănunte, asupra cărora nu-mi permite însă timpul și locul a mă extinde.

*

Intenționat am adus vorba și de hrisovul lui Constantin Brâncoveanu din 1698, privitor

la donația făcută de generosul domn pe seama mitropoliei ardelene. L-am comunicat, că am fotografiat originalul acestei diplome, care se păstrează în arhiva muzeului Brukenthal din Sibiu și am trimis un exemplar pentru biblioteca Academiei Române. Șirele, cari vorbesc despre întemeierea mitropoliei din Bălgard prin Mihai Viteazul, fiind falșificate, sunt de natură de a face să se clătească teoria formulată în cărțile Sf. Sale, cu privire la începutul mitropoliei.

Mi-a răspuns, că rămâne totuș celalalt document dela același domn, din 1700, al căruia original se păstrează la Moldovănuț și în care nu e nici un sir falșificat. Dacă vrei, putem merge să-l vezi.

— „Dacă îmi spuneți Sf. Voastră, e desigur așa; cred și fără a-l vedea; rămâne însă greu de înțeles, cum la curtea lui Constantin Brâncoveanu să nu se fi știut cu siguranță la 1868 același lucru, pe care îl precizează documentul din 1700. În genere din toată discuția, ce s'a desfășurat în chestia mitropoliei se vede, că aceasta e o chestie nenorocită, a cărei rezolvare definitivă, în lipsa de documente hotărâtoare va mai întârziă încă multă vreme. Mitropolia ardeleană trebuie să fi existat și înainte de Mihai Viteazul, căci altfel, dacă ea ar fi fost o creație recentă a lui Mihai Viteazul, ar fi nimicit-o negresită năpraznică furie a răsbunării, ce s'a deslăunit imediat după căderea lui Mihai...“

— „Este ceva adevărat în această părere a D-tale — îmi zise părintele Bunea — și mărturisesc, că meditând timp mai îndelungat asupra lucrului, am ajuns însumi la opinia, că s-ar putea admite existența unui episcop român în Alba-Iulia și înainte de Mihai Viteazul cu câteva decenii; pare verosimil, că se va fi așezat aci un episcop român după secularizarea averilor bisericii catolice și după, în urma triumfului curentului de reformă religioasă, episcopul romano-catolic a fost „alungat din Alba-Iulia.“

— „Pentruce să nu fi putut exista și înainte de această dată?“ îndrăznii eu a întrebă.

— „Fiindcă un episcop latin puternic nu l-ar fi îngăduit aci și avea destule mijloace spre a-și duce la îndeplinire dorințele“ — fă răspunsul.

— „Dupăcum știu și din scriurile Sf. Voastre și observ și acum din această discuție, existența unei mitropolii legale și recunoscute de stat nu o admiteți nici chiar dela Mihai Viteazul încoace, deoarece afirmați în „Vechile episcopii” și în „Ierarchia Românilor”, că chiar și mitropoliții noștri din secolul al XVII-lea erau niște simplii episcopi, cari se intitulau numai „per abusum” mitropoliții și faceți în mai multe locuri aluzie la „așa-numiții mitropoliții” de Bălgad. În punctul acesta, ca și în interpretarea documentului din 1494, privitor la egumenul mănăstirii din Peri, părerea Sf. Voastre, pe cât îmi aduc aminte, se deosebește chiar și de a d-lui Iorga?“

— „Așa este, dar mi-ai putea arăta D-ta vre-o lege sau vr'un document, în care să se cuprindă recunoașterea oficială, din partea statului, a acestei mitropolii?“

— „Nu pot arăta, dar ținând seamă de felul, cum și prin cine s-au făcut în țara aceasta legile și cari erau pornirile legislației față de biserică și poporul nostru, lipsă recunoașterii oficiale nu mă surprinde. Admitând punctul de vedere al legislației maghiare, chiar și al celei din zilele noastre, prin analogie, ar putea veni cineva azi sau în viitor să susțină, tocmai pe baza legii de naționalitate din 1868, că națiune română n'a existat nici în secolul al XIX., nici la începutul secl. XX. în patria noastră, deși toate programele noastre naționale dela 1848 și chiar dela 1748 încoace proclaimă cu hotărîre existența ei.“

Mi s'a părut, că am insistat prea mult asupra acestui punct, a cărui lămurire nu se poate da așa în grabă. Si gândindu-mă la cuvintele latinești „inter pocula non sunt seria tractanda” și observând, că timpul era foarte înaintat (7 ore seara), m'am sculat să plec. Părintele Bunea mă reținu înșă și de astădată, zicând: „Multă bătaie de cap mi-a cauzat și mie chestiunea aceasta și încă tot nu sunt deplin mulțumit cu soluția, ce i-am dat. D-ta vei fi văzut din scriurile mele de până acum, că mereu mi-am îmbogățit datele și dovezile asupra singuraticilor episcopi, silindu-mă a le complecta căt se poate mai precis. Si acum abia aştept, să predau altui

canonic sarcina administrației domeniilor, ca să mă pot apucă încă odată de studierea acestei chestiuni însemnate“ ... *

În restul conversației a mai venit vorba de mulți dintre arhiereii din trecut și dintre cei de azi sau ceice aspiră la această treaptă. O modestă aluzie a mea, că opinia publică românească îl crede pe dânsul mai vrednic, decât pe oricare altul, a stă în fruntea bisericii gr.-cat. — a lăsat-o fără răspuns. Dar când a venit vorba de viitorul bisericii române-ortodoxe, a făcut câteva observări măgulitoare la adresa unor oameni ai viitorului, între cari spunea, că îndeosebi de dl Dr. Cristea se simte îndemnat a legă nădejdi frumoase ... Abătându-ne iar în trecut, a vorbit cu însuflețire de episcopul Grigorie Maior, pe care poporul îl caracteriză frumos: că este „vlădică, iar nu nimică...“ Despre Șaguna a spus, că îl apreciază ca pe un incontestabil geniu politic, dar în privința naționalismului său ar avea oarecare rezerve de făcut, deoarece se păstrează la Moldovănuț câteva scrisori compromițătoare pentru Șaguna, subt acest raport. Am spus, că cunosc și eu asemenea epistole injurioase, dar ținând seamă de oamenii, cari le-au scris, din punct de vedere al criticei istorice valoarea lor îmi pare foarte problematică. În orice caz ele nu vor fi în stare a întunecă nimbul faptelor marelui arhier, — constatare, la care mi-a dat să înțeleg, că consimte și Sf. Sa.

L-am mai întrebat apoi, dacă s'a apucat de lucrarea anunțată cu privire la istoria Graniților români, căci i-aș putea pune și eu la dispoziție câteva date prețioase, culese din arhiva Brukenthal. Mi-a spus, că deocamdată îl preocupă alte chestiuni. *

Eră cătră 8 ore seara, când am ieșit din locuința părintelui Bunea, încântat de dragoste comunicativă, cu care m'a primit și de înțeleptele cuvinte auzite în decursul celor 3—4 ore, cuvinte al căror cuprins aceste amintiri nu-l pot redă decât într'un mod cu totul imperfect. Afară suflă dinspre Târnava un vânt de toamnă, trist și ascuțit. Si eu

aveam să călătoresc 2 ore într'o căruță, până la satul Cenade. M'a petrecut până la căruță, vorbindu-mi pe drum în chip măgulitor despre activitatea istorică a lui Alexandru Lăpădatu și, în chip foarte elogios, despre a doi Iorga, ale cărui scrieri nici nu le mai poate urmări cu destulă atențiuie, fiind atât de număroase.

La sfârșit și-a exprimat iarăș bucuria pentru vizita ce i-am făcut, și regretele, că plec afară curând.

— „Să stai, să mai povestim lucruri de acestea, căci îmi plac foarte mult și pe aici nu prea am cu cine discută asupra lor. Ca să le luăm pe toate dearândul și să le discutăm cu temeiul, ne-ar trebui săptămâni întregi. Să vîi la vară, în vacanțe, să stai o lună de zile la mine, căci te văd foarte bucuros, dar să vîi negreșit, auzi! Acum vezi îmbrăcă-te bine, să nu răcești, că ești cam debil și vântul ăsta de toamnă-i cam primejdios“ — îmi zicea Bunea cu adevărată îngrijire părintească.

Promițându-i, că îl voi cercetă iarăș, rămânând timp mai îndelungat la dânsul, în vara anului 1908, ne-am despărțit, fără a-mi fi putut duce însă la îndeplinire promisiunea dată și dorința mea fierbinte, căci vacanțele din vara anului 1908 a trebuit să le petrec, din grația procurorului și a curții cu jurați din Cluj, la Seghedin, în vilegiatură...

Părintele Bunea nici acolo nu m'a dat uitării cum au făcut atâtia prietini intimi, ci mi-a adresat frumoase cuvinte de prietenie și îmbărbătare. Abia așteptam, să ies din acel purgatoriu patriotic, ca să am iarăș prilej a mă întâlni cu părintele Bunea. Acest prilej, nu s'a mai ivit, căci vara următoare a trebuit să-mi caute de sănătate în liniștea și umbra întăritoare a brazilor din Păltiniș...

Și astfel, aceasta mi-a fost cea dintâi și, durere, cea din urmă con vorbire cu marele savant și energetic luptător al neamului nostru!

Dr. I. Lupăș.

S o n e t .

Nu pot s'adorm și astăzi, la cursuri, atipeam,
Tresar speriat, când ochii se 'nchid pe jumătate,
Mă chiamă 'n noapte umbre iubite și uitate,
Și fruntea 'nfierbântată mi-o plec trudit pe geam.

Clipesc spre mine stele din cer, ca spre un frate,
Căci mă cunosc din vremea iubirii, când visam,
Clipesc duios spre mine și nu 'nțeleg ce am,
Ce jale mă supune, ce gând amar mă bate.

E pace. S'aud tainic răsufltelele line,
Cum dorm vecinii-alături, și dulce, ca un pui,
O fată gângurește chiemând pe oarecine,

Pe care îl așteaptă cu dor în prag când vine,
Eu am văzut-o-aseară visând la sănul lui,
Și glasuri adormite au prins să plângă 'n mine.

A. Esca.

Poveste.

Eră 'ntr'o dimineață din zilele lui Mai.
La răsărit, de departe, mărețul zilei crai
Își trimitea potopul de raze aurii
Pe 'ntinsuri necuprinse de lanuri și câmpii.

Prin iarba umezită de-ai zorilor fiori,
Se răsfirau pe șesuri covoarele de flori,
Cu 'mpestrătate brâne pe mândrul lor vestmânt
Și-mi trimiteau miresme pe undele de vânt.

„Să-mi las durerea 'n casă și ușa să mi-o 'ncui
„Urîtul să-l pun straje să fie-al nimănui;
„În necuprinsul firii, sub cer senin și bland,
„Să caut alinare amarului meu gând“,

Așa mi-am zis vrăjită de razele din prag
Și am plecat cu dorul, tovarășul meu drag,
Spre florile din luncă, spre cântecul din crâng,
Pe unde întristării aripile se frâng.

Și 'n freamătuș de codru cu glas tângitor
Am deslușit povestea șoptită de-un izvor.
Spunea „de-o fericire“ uimită stam s'ascult:
„De-o mamă și-o copilă din zile de demult
„Când mâna 'n mâna vara la umbra lui veneau.
„Prin ramuri păsărele voioase ciripeau
„Si toate 'nviorate păreau pe-atunci în crâng,
„Iar astăzi părăsite de dorul lor se stâng...

„La gingașa copilă cu chip frumos bălai
„A lăcomit și cerul și îngerii din rai.
„O desmierdau cu ochii și-o sărutau duioși
„Pe părul ei de aur pe ochii ei frumoși.

„Într'un amurg de seară un înger a venit
„Și-a dus copila blandă cu chipul ofilit...
„I-a dat aripi de aur și haină de zefir
„Pe cap i-a pus cunună de flori de trandafir

„Și s'a 'nălțat în zare... și un șuier trist de vânt
„Gemeă de mila mamei rămasă pe pământ...
„Se 'ntunecă văzduhul și cerul înorat
„Simțea par'că povara grozavului păcat...

„De-atuncea rătăcește plângând din loc în loc
„O mamă fără fată și fără de noroc.
„I-a mai rămas în lume, din ce i-a fost mai sfânt
„Lâng'o bisericuță — o cruce și-un mormânt.“

*
În freamăț lin povestea ușor se depăñă,
Pe frunze 'nlăcrimate duios se legăñă,
Oftau încet stejarii blajini și știutori
Și ferega plecată și tainicele flori...

Cu ochii stinși de jale, cu suflet înoptat,
Încremenită 'n iarbă, am stat și-am ascultat
În tremur de durere! — Povestea ce-mi spunea
Nemilostivul codru... eră povestea mea...

Aurelia Pop.

În toamnă.

De 'nlăcrimarea razelor de toamnă
Cutremurată frunza se 'nfioară
Și-atâta jele mă cuprinde-atuncea
Când vestejită vântul o doboară.

Povestea ei atâta de duioasă
O înțeleg urzită 'n șoapta firii,
Și mă cutremur multele 'nțelesuri
Ce părăsiți îngână trandafirii.

Înrourate flori, pe tăinuite
În graiul lor durerea vreau să-și spună:
Fiorii reci sfârșitu-le-a iubirea
Cu sărutarea razelor de lună.

Și 'ndurerată inima mea plânge...
Aveam atâtea doruri alintate
În tremurarea frunzelor duioase
Și-o dragoste — cu flori acum uitate.

Vidu Rusmin.

Bolnavul dela N-ru 3.

Mallei.

De trei săptămâni eram clientul sanatoriu din strada Călărașilor. Supărări, sbucium sufletesc, muncă nesăbuită, îmi sdruncinaseră sistemul nervos și doctorii mă oprișeră dela orice osteneală silindu-mă să-mi îngrijesc nervii „ca un ofticos plămânnii“. Pentru asta eram în casa de sănătate a răposatului doctor Olchovsky „unde aveam să-mi aflu o căutare domnească“.

Și minunat o mai brodisem în sanatoriu asta, între ofticoși, sinucigași, scarlatinoși, nebuni și sifilitici. Pe toată noaptea scârțâia scripetul ascensorului coborînd în pivniță pe cei ușurați de viață iar ziua, printre sgârciuri și oase, hârâia ferestraele hirurgilor ce tăiau în odaia vecină, pregătind o hrană proaspătă ascensorului flămând și ciocnilor ce pândiau pe subt porții.

Eu eram bolnavul dela N-ru 12. Un pictor din Moldova venia cu odaia față în față, cu a mea, pe aceeaș sală, și era bolnavul dela N-ru 3. După gemetile lui năbușite noaptea și după râsul cel tăios, care se întreceă ziua cu ascuțișul cuțitelor hirurgilor, făcusem de mult cunoștință cu dânsul. Ardeam de neastămpăr să-l văd și la chip însă; dar dela asta mă țineau doctorii cei mari, doctoranzii mărunti, moașele și paznicii. Cura mi-o făcusem mai mult de jumătate și m'aș fi simțit binișor după halb-badurile ce mi se administrau zilnic și înțepăturile cu metil arseniat, dacă odihna nu mi-ar fi turbuburat-o nesăturata dorință de a cunoaște numai decât pe vecinul meu, bolnavul dela N-ru 3, cu care de trei săptămâni mă găseam în cele mai ciudate legături sufletești.

Prilejul s'a ivit, în sfârșit, într'o zi din a patra săptămână de sedere în „abatorul“ doctorului Olchovsky, cum cu dreptate zisesem, se vede, dacă vorba mea descreția fruntea totdeauna îngândurată a profesorului doctor M., învățatul meu curant, vădit plictisit că nu-mi putuse găsi o casă de căutare mai potrivită cu felul boalei mele.

După amiază personalul casei de sănătate se odihnește, căci ferestraele sunt ostenite, bolnavilor li se fac înțepături liniștitore ori

li se dă „soporifice“ și cămașă de forță mijlocește hotărît pentru a lumea doctoricească să poată dormi fără grije și habar. Din odaia mea, cu ușa deschisă pe jumătate, putui vedea, într'o după prânză d'astea tăcute, pe paznicul cel nespălat, fără vestă, în papuci, târâindu-și pașii pe dinaintea ușilor, somnoros și moleșit de zăpușala ce venia din țevile caloriferului. La N-ru 3 fusese larmă mare mai de cu vreme. D'acolo eșiseră pe la amiază doi găligani de rândași și dupăce gemete surde se mai auziseră vreun ceas, totul tăcuise. Acum desigur că paznicul venia să se încredințeze de starea bolnavului, crăpase ușa, vârâse capul, se ștersese la nas cu mâncea cămășii și se dusese, clătinându-se, pe săli, nainte.

Mai priincioasă vreme pentru mulțumirea dorinții ce mă pășteă tot mai arzător, nici că se puteă! M'am strecurat pe ușe și pe preșul de funie de cocos pașii mi-au alunecat, unși, până în odaia din față.

Grozăvie! De ceasuri — de bună seamă de când s'auziseră tipetele — bietul pictor stătează vârât în cămașă de forță, cum îl înfășaseră rândașii ca să se desbere de-un bolnav ce i-ar fi stânjenit dela somn. Pe gura sacului, legat la gură, numai capul lui, alb ca hârtia, se vedea eșind dintre pânzele groase, de cânepe. Mâinile-i erau încrucișate pe piept și picioarele petrecute până mai sus de genunchi în feșe late. Păreă o mumie, cu ochii țintă în tavan, iar bulbucătura ochilor albăstrie, se vedea brăzdată cu o mie de vinișoare roșii. Fruntea-i era lată, adusă ca o boltă de fildeș și-un păr pe jumătate alb și cădeă în plete mari, pe perină. O mustață mică, subțire și creață, numai în vreo două locuri pătată cu fulgi albi, se desemnă deasupra buzelor tivite și veștede. Două dungi grozave, ce par că ar fi fost arse cu fierul, două coarde întinse, i se îngroșau pe frunte; de sub tăietura nărilor negre, jos, spre bărbie, căutau alte două dungi săpate de-o durere ce trebuie să fi fost năpraznică. Nasul ridică în sus buza de deasupra, sburlind mustață și se sfârșiă într'un ascuțiș lucios. Sprânce-

nele arcuiau odihnăt, arătând că s'a pogorît puțină liniște peste capul ce asudase mult pân'aci, fiindcă urmele nădușelilor reci se scurau sbicite dela tâmpale pe obrajii supți și scorojiți. Așa și tot nu arătă o vîrstă mare bolnavul: să tot fi avut treizeci și patru de ani.

M'a cuprins un cutremurat, am dus mâna la ochi și-am dat să ies. În trecere m'am împiedecat de colțul sucălit al preșului asternut

prinseră să se întunece, făcându-se mai negri:

— „Desleagă-mă, spun tot, domnule procuror...“

— „Nu sunt procurorul“, spusei eu mergând spre pat cu gândul să-i ușurez chinurile.

— „Lasă că știu eu că ești...“ Si dupăce-i slobozii funile cari lăsaseră jur din-prejurul mâinilor urme adânci, săngerânde, se întinse din încheieturi și-si trosni degetele mâinilor:

Trei prieteni: Andrei Bârseanu, N. Iorga și Dr. Augustin Bunea.

pe jos și ca să nu cad mototol, m'am sprijinit de-o lature a spălătorului de tuci. Garafa și paharele de pe-o tăviță s'au ciocnit între ele scăpând un clinghet cristalin, de clopoțel. Un oftat îngână dangătul, un oftat adânc, ūuerat, ce scobi tăcerea înforând. A fost ca o chemare înapoi. Am stat locului și m'am înțors cu față către patul unde se chinuia pictorul. L-am întâlnit privirile albastre ce coborîseră din tavan, blajine și domoale. Coloarea vederilor bolnavului era de-un alb-astru vânăt, aprins, ce sclicea ca muchia ciobului de sticlă. Par că se înviorără de un zâmbet venit de departe și deodată

— „Mulțumesc... De judecători nu mi-e frică ca de doctori... Spun tot, tot; dumneata numai iă și scrie; mie-mi tremură mâinile, mă dor, iscălesc pe urmă. Mi-eră nevastă și am omorît-o, eu, eu am omorît-o... Vrei să află de ce? De prisos dacă mărturisesc și primesc osânda. Dar poate ești curios! Ti-a fost milă și mi-ai ușurat truda: uite îți spun, numai să-mi dai cuvântul dumitale că nu mai spui la nimeni. Mai la urmă poți să și spui, tot una-mi face. Copiii... Am ucis-o, fiindcă mi-a omorît copiii. Pentru cel dintâi o ier-tasem, să mă certe Dumnezeu dacă n'o ier-tasem, dar pentru al doilea n'am mai putut...“

Copilul meu, în care nu eră nici un strop din săngele ei, băiatul meu, Costel...

„O uram și fără asta. O uram fiindcă-mi otrăvia vieață, fiindcă mi se uscă sufletul, fiindcă nu mai eram bun de nimic lângă ea. Eu n' am iubit-o niciodată, nici o clipă, de loc, de loc, de loc. Dar n'o uram la început, când nu iubeam decât pe Dumnezeu și arta ce mi-o dăruise El. Pe urmă da, mi-am iubit copilul, pe Costel... M'am însurat de dragul părintilor mei, bieților bătrâni, de cari aveam milă. Ei mi-au cerut, când a fost să închidă ochii, amândoi pătimăși și bătrâni. S'au și dus numai ce ne cununaseam.

„Și când s'au dus am rămas pe lume numai cu ea, o femeie ce-mi eră necunoscută iar ei copilul meu îi eră străin, știi, copilul meu dintâi, pictura... Ce te uiți aşa? Nu mă înțelegi! Te cred, nici nu ți-am spus destul ca să pricepi și nici eu nu pricep mai bine... Ba da, cum să nu pricep: mi-a furat arta și pe urmă copilul, copiii...

„Aveam talent. Pânzele mele erau de preț și căutate, mi se plătiau scump și eram fericit. Nici nu-mi trebuiă mai mult. Dar între arta mea și mine a mijlocit ea, o femeie, cu vicleșuguri, cu dorință aprinse, cu patimi. Eu nu mă știam făcut să tânjesc între fustele unei femei și mă scuturam de atingerile ei ca de ceva ce venia să mă mâanjească, să-mi întine trupul și sufletul. Mă stăpâneaua însă, și nu vream să-i arăt. Ce e ea de vină, ziceam la început și de multe ori, noaptea imputam bieților mei părinți că mă nenorociseră cu dragostea lor și rugămințile făcute cu limbă de moarte. Sau stănd dinaintea pânzelor mele, în fața pădurii, singur cu firea măreață și mângăietoare și totdeauna frumoasă, tot aşa îmi ziceam. Gândind la ea însă penelul îmi incremenia între degete, ochii mi se împânzisau, fiorul ei mă urmăriă, nu mai vedeam pe nimeni și nimic, iar darurile cu care mă hărăzise zâna ce veghiase la nașterea mea, fugeau risipindu-se, ca o nimică...

„Fugeam și eu, dar pașii mă purtau spre dânsa; plângeam și lacrimile venea de mîle ștergeă mâninile ei albe, trandafirii, parfumate; mă feriam de făptura ei și ochii mei o aflau peste tot. Și ea venia la mine zâmbitoare, șireată, umedă și căldă, îmi luă pe-

nelul din mână și răsturnă pânzele. Când mă biruiam vreodată, mă ascundeam, stam zile și nopți în vreo văgăună, pe-o crivină de râu, în vr'un tufiș des, de aluni, până ce răscoliă lumea și venia, chemată de-o dorință neînfrânată, ce i-o împărtășam. Căci mă supuneam de milă, de scârbă, de frică... Da, mi-eră frică. Când ne deslănțuiaam însă și o vedeam căzând sătulă pe scândurile din casă, undeva pe un colțisor de braniște, în livade, gâfăind, desprinzându-se ca o lipitoare, ca o scorpie, ca un căpcăun îmbuibat cu belșugul săngelui vieții mele, puneam mânile în cap și fugeam cu zilele.

„Nopți am rătăcit, atâtea zile mi-am pierdut de urmă, căutând odihna, tăcerea, sănătatea și soarele, inspirarea ce fugea de mine de cum mă apropiam de ea. Dar ea îmi cunoștea urmele, adulmecă ascunzișul și se asmuția asupră-mi, smintită... Iar pânzele mele rămâneau albe, culorile mi se uscă pe paletă, inima-mi secă și sufletul meu, fără aripi, se tăvălia în țărână.

„Un an, a ajuns, mi-a omorât talentul, mi-a tocit avântul, m'a nimicit. Fustele ei, horbotele ei, mătăsurile ei, împrăștiau acum un miroș iute, adormitor, searbă și acru mai la urmă, ceva ca miroslul albiturilor scoase din leșie, care mă moleșise de tot și mă amortiță. N'am mai lucrat nimic, personalitatea mi s'a șters cu o otreapă și am rămas un om de rând lângă o femeie streină de sufletul meu rănit, bolnav, mort.

„Într'o zi numai că s'a făcut lumină. Eram în Italia, oh! în Italia, amândoi! M'auzi dumneata „amândoi“ în Italia. Și ne plimbam la Veneția, pe canal.... O străbătusem toată, Italia, și nu văzusem nimic, nu gustasem nimic, nu încercasem nimic. Mă simțiam împăturat în fustele ei ca adineauri în cămașa de forță din care m'ai desfăcut dumneata, domnule procuror. O! ce-i o cămașă de forță pe lângă strânsorile minghinelelor alea, de cari, în sfârșit, am scăpat. La Veneția! Într'o gondolă, pe canalul cel mare și într'un scăpatat trandafiriu. Aripile mele smulse, prințeau fulgi și pene, se întindeau, fâlfăiau și începeau să mă ridice în sboruri amețitoare, în inimă simțeam renăscând o vieață nouă, înmugurind iară dragostea de frumos în suflet.

„Atunci am început să trăiesc în mine, să mă desfac ca dintr-o mreajă afurisită. Și când am simțit-o lângă mine ca pe-o șopârlă, rece și înădușită, fierbinte și înghețată, caldă și înfrigurată, tremurând și încolăcindu-se, mă chemă vicleana, acasă... Acasă, da, m'am întors, în ochi cu trandafirul apusului drag, în inimă cu splendidul albastru al mării ce mă 'nviase, în suflet cu fiorul cald al Italiei, gata să-mi iau iară lucrul părăsit, să rup lanțurile robiei femeiești, tâmpeniei. Am fugit și două zile am rătăcit năuc, înălțat, aprins după dragul artei mele iubite.

„Dupăce am fost de am îngenunchiat dinaintea operilor meșterilor picturii și sculpturii la Roma, m'am întors hotărât la Veneția. Mai hotărât decât moartea când vine să secere pe cine-i place. Fără nici o lămurire: despărțenia.

„Acasă am găsit-o jelindu-se. Ce-mi păsă! Îngenunchiând dinainte-mi. Nu mă mișcase. Rugându-se. I-am dat cu piciorul. Tânărându-se. Am scuipat. Mărturisindu-mi c'a simțit mișcând în pântece fructul patimei trăite. Am plecat capul...

„Îmi vesteră c'o să am un copil în ziua când ucisese însă pe cel dintâi, cel mai iubit până aci, bietul meu talent.

„Și copilul a venit. Băiat, frumos, deștept și drag. N'aduceă nimic din făptura ei, care-l purtase în trup și nu-mi semănă decât mie. Pentru el n'am mai jelit pe urma celuilalt. Înțelegi, domnule, înțelegi cât a trebuit să-l iubesc? De trei ani când a început să vorbească prima lui vorbă: tată... Cu încetul, cu vremea, m'am mândriat de tot de pierdere ce suferisem în talentul meu risipit prostește lângă o femeie streină sufletului meu: copilul îi prindea tot locul. Uitam fără să iert.

„Copilul punea acum prăpastia dintre mine și ea, cum ea pusesese pustiul între arta mea și mine. Din clipa aia, am depărtat-o din gândurile mele potolite, dar am îneput să urăsc, cum nu putusem mai înainte.

„Copilul însă nu vream să știe nimic. Dacă ar fi priceput, nu m'ar mai fi iubit atât și mie-mi trebuia înima lui toată, înimă în care se furășătoate visele mele... Mă ascundeam ochilor și urechilor lui, iar pe ea o umileam ca pe

o slujnică și încercările ei de apropiere răspundeam cu înjosiri și înjurii.

„Până într'o zi... Într'o zi s'a iscat o ceartă. Copilul era față cum nu fusese niciodată, stăpește genunchii mei, se jucă cuminte. Când i-am zis o vorbă mai tare, copilul a zis „mamă“, întâia oară și s'a repezit în brațele ei.

„In ziua aia a fost de partea ei și seara la culcare n'a mai venit să-si lege brațele de gâtul meu și să-mi spună duios: „Eu te iubesc mult pe tine“. Era de săpte ani, înțelegeă, i se făcuse milă de mama lui și trăsese cu ea. Asta e ușor de înțeles.

„O zi copilul a iubit-o numai pe ea. Dar mai mult nu. Să-mi fure și inima lui? Asta n'ăș fi răbdat-o. De-a doua zi am început să joc o comedie. În față lui prefăcătorie; între noi doi luptă până la sânge. Află și ține minte, domnule procuror, începusem să-chinuesc, nu numai cu vorbele, dar și cu fapta. Din piece răspuns înfipt, — căci răspundeă obraznic — din piece gest de sfidare, găseam prilej ca să tăbăr asupra ei cu mâinile, să-o stâlcesc, să mă răs bun. Iar când venia copilul, pe un glas miorlăit de măță, începeam să-o alint, să-i grăiesc dulce, să-i sărut mâinile ce-mi frigeau buzele. Iar micuțul văzând mereu acelaș lucru, pe mine mândrios și dulce, pe ea ieșindu-și din fire, atâțată și asvârlindu-mi vorbele ce cădeau ca blestemul între noi doi, pe capul lui inelat, în inima lui, nu putea să înțeleagă, și strein de șiretenia mea se temea de mumăsa, o ocolie, i se făcea strein și venia mai cu drag la mine. Căci neprincipând nici ea planul meu, se aprindea și împotriva copilului, se uită pe sine, și făcea spaimă și chiar îl lovia căteodată ca din mâinile ei să-l scot eu, biruitorul, alegându-mă uneori și cu loviturile de cari îl feream. El venia de se lipia pe pieptul meu, pleca capul pe obrazul meu, plângând și-mi spunea cu glasul lui îngeresc între suspine adânci: „Eu sunt al tău numai!“

„Și mi se răcoriă sufletul.

„Atunci văzând aşa, într'o noapte l-a susținut. L-am găsit mort în pătuceanul lui, întins pe perinile de puf, ca un puișor de găină, cu o picăturică mică de sânge, căt o mărghea de chiag, pe buzele-i ofilite. Dinnainte-mi ea, despletită, rânjiă hădoasă. M'am repezit

ca un turbat, am prins-o de gâtlej și am început să dă cu capul de pereți până ce i-am sleit creerii pe de-arândul... Am ucis-o!"

Se ridicase în sus, între perne, rămăsese cu ochii holbați, cu gura deschisă. Albul ochilor i se făcuse stacojiu și albastrul din mijloc se înnecase ca o peruzea în rubin topit, răsuflarea i se scurtă și-și plecă fruntea între palmele stravezii de galbene.

De-odată a ridicat capul, părul din chică i s-a scuturat pe tâmpale, a prins să tremure, și-a întins mâinile spre ușa din dosul meu, ferindu-se, prins de spasmuri grozave.

Am înțeles că-și văzuse călăii venind prin ușa ce rămăsese deschisă pe urma mea. Niciodată n'apucase să 'ntorc capul când am simțit două brațe ce-mi încingeau mijlocul. Era doctorul; mă trăgea ușor afară de-acolo, pe când cei doi rândăși, cu ochii umflați de somn și dârzi, eșiseră ca din pământ. Pictorul a început să râdă, un râs de ghiață ce tăia mai subțire decât cuțitele hirurgilor, și cămașa de fortă și-a fluturat iară gura deasupra capului lui.

În odaie la mine doctorul îmi făcea imputări:

— „Asemenea emoții îți pot face rău... Strici efectul curii... Imprudență!"

Abia-l auziam. Vream să-mi potolească curiozitatea, să aflu adevărul ce ghiceam ascuns sub povestea bolnavului:

— „Ce spune nenorocitul acela? Ce e adevărat? Ce-i cu femeia lui?"

— „Trăește..."

— „E și dânsa aci, undeva?"

— „Nu... e dusă..."

— „Unde?"

— „Nu se știe... A pierit".

— „Și copilul?"

— „Cu ea".

De unde credeam că după săptămână o să ieșe vindecat din sanatoriul d-rului Olchovsky, am mai stat încă cinci... Am plecat cu mintile întregi dar simțind că-mi lipsește ceva, o bucațică din inimă, pe care o oprișe cu el bolnavul.

Caton Theodorian.

Departé.

Sunt singur, singur cu trecutul
Să-ascult frumoasa lui poveste...
Îmi bate tainic vântu 'n geamuri
Să par'c'ar vrea să-mi spună-o veste,

Să-mi spună-o veste de departé,
De peste țări, de peste mări.
De tine par'c'ar vrea să-mi spună,
Tu suflet drag din depărtări.

Vasile Stoica.

Frumoasă ești o țară...¹⁾

Frumoasă ești, o, țară,
În măestrata-ți iie
Cu flori albastre, roșii
Și galbene, o mie!..
De-aceea tot străinul
Stă 'n loc, privind la tine;
Vrăjit de-a ta mândrețe,
Să plece nu-i mai vine.

Frumoasă ești, o, țară,
Cu scumpa-ți cingătoare
De spice aurite
Ce strălucesc la soare!..
De-aceea toți vecinii
(Preafăntul le plătească!)
Ti-au pus — vai, nu odată —
Gând rău: să te robească.

Frumoasă ești, o, țară
Și mult bogată 'n toate!..
De-aceea și Românul
De-al tău drag nu mai poate.
Cu-o lume el luptă-s'ar
Și ar murî mai bine,
Decât să mi-te vadă
Căzând pe mâni străine.

¹⁾ Din volumul „Cântece și Povești“ ce va fi în curând de sub tipar, în editura „Minerva“.

P. Duliu.

Pe Bistrița, la vale...¹⁾

(Fragment).

Casa Irinucăi.

... Valea Bărnarului rămâne tot mai în urmă. Începe să ploaie. Ne strângem cât putem mai bine în măntălile scorojite de colb și umezeală. Trăsurile merg una după alta; căișorii mărunți deapănă din picioare, grăbiți de bicele băetanilor de pe capră. Drumul rămâne desirat în urmă; otelul Zorile din Broșteni, prinde a se zări. Ajungem. Dar pe când tovarășii noștri rămân să se odihnească, noi trecem mai departe, pe acelaș mal al Bistriței, spre casa Irinucăi, în care a locuit în copilărie Ioan Creangă. Cum mergem aşa, gândurile mă fură, iar foșnetul ploaiei pe cetele brazilor de pe celalalt mal, îmi ține tovărășie. O întreagă lume ia ființă din trecut. N'am călcat niciodată prin meleagurile acestea, și totuși par că mă duc spre un loc cunoscut; în minte mi se înșiră rândurile povestitorului care mi-a fermecat mai mult tinerețea.

„Ptru u!“ — glasul vizituirii mă trezește; sărim jos. Pe stânga drumului, puțin în dâmb, cocioaba Irinucăi stă să nu cadă. E aşa cum a descris-o Creangă: o adunătură de scânduri pe care mai mult întâmplarea pare că le-a încleștat la un loc. Cu ferestrele „cât palma“; cu ușa într'o rână; ghiointă peste tot de vânturi și vifonițe, bojdeuca prizărită par că se mai ferește încă, de stâncile prăvălite, din deal, de cătră Ionică, feciorul lui Petrea Ciobotariul și al Smarandei din Pi-

¹⁾ Acest volum, care cuprinde descrierea călătoriei făcute de cătră d-l Em. Gărleanu și pictorul A. Satmary pe valea Bistriței, va apărea în curând.

pirig. Și 'n adevar în fața cocioabei, în marginea drumului lângă un stâlp de telegraf, zace o stâncă mare, rostogolită de sus, — poate chiar aceia pe care mânila copilului s'burdalnic o prăvălise într'o zi de primăvară.

De după greamurile oarbe, din dosul ușii gheboase, nici un semn de vieță; ograda pustie, nici câne, nici pasere, nici „capre slabe și râioase“. În spatele casei e dealul cu pieptul scrijelit de stânci ruginii, acoperit de brazi râsleți și mestecăni, — dealul de pe care, de atâteaori, ochiul copilului Creangă trebuie să fi întâlnit priveliștea pe care astăzi o vedem, prin bura repezită a ploaiei, ca printre un val.

Pictorul se urcă pe un pârleaz să fotografieze cocioaba; băetanul din fața cailor zâmbește și-i spune: „Bine că nu-i baba acasă, că rău v'ar mai ocări; nimăru nu îngăduie să se apropie de ograda ei, să n'o puie prin cărti“. Căci bojdeuca e locuită astăzi de către fata Irinucăi, „fata balcăză și lălăie de-ți eră frică să înoptezi cu dânsa în casă“, cum o zugrăvește cu pana lui cea atât de meșteră, Ion Creangă.....

Plecăm. Mă gândesc la scriitorul care nu mai este, și la batjocuritoarea voie a soartei, care vrea, ca 'n preajma Bistriței veșnic curgătoare, să dăinuiască, în calea vremei, cocioaba șubredă, când atâtea și atâtea lucruri trainice se șterg de pe fața pământului acestuia într'o singură clipită!

Em. Gărleanu.

O, n'ascultă ...

(Hafis.)

O, n'ascultă, ce-ți spune popa:
Potopul lui de vorbe goale
Simțirea ți-o ucide 'n tine
Și toate-avânturile tale.

Ascultă tu priveghitoarea,
Cum cântă 'n zori și 'n fapt de seară:
E veșnic dragoste 'n cuvântu-i
Sunt veșnic flori și primăvara.

Vasile Stoica.

Cronică teatrală.

— „Răzvan și Vidra“ de B. P. Hasdeu. —

Teatrul Național (7/XI 1909): De ce se mai dă oare „Răzvan și Vidra“, poemă dramatică a lui B. P. Hasdeu? Pentru frumșetea-i literară? Aceasta-i un basm pe care-l mai povestesc numai gazetele noastre și cărțile de școală obligate a spune și ceva bine despre autorul impuls de programă. Pentru specifice frumșeți dramatice, cari nu trebuie să fie numai decât și literare? Nu le-am putut descoperi cu toată bunăvoiețea de privitor ce-o vedeam întâia oară pe scenă. Mi se pare deci probabil că ea se dă pentru un public X căruia îi place încă, iar acestuia îi place pentru amesteculizar de multe elemente naționale cu câteva pseudo-shakespeareane, de tendințe avântate cu omenești nemerniciei comice, de situații vechi cu idei foarte nouă, moderne, de versuri banale — deci înțelese repede — cu altele în cari un talent remarcabil se repede spre genialitate și devine interesant, deși nu o poate atinge. Ca să aduni într-o operă dramatică atâtea regiuni, trebuie să fi mai mult meșter decât poet și Hasdeu era meșter între meșteri.

I. Să privim întâi câteva amănunte.

Unde talentul vrea să fie geniu, în amărunt și în concurență cu bogata floră poetică a lui Shakespeare, unul dintre călăuzitorii lui B. P. Hasdeu:

Noi stăm închiși în cetate, că dobitocul în piele...
Nu mă temeam mai nainte, pânăcă cu desfătare
Nu gustai, Vidro iubită, din fagurul de-a fi mare...
Căci dorul ţerii răsbate până și sufletul de cal...

[Groaznic!]

Ce dispreț! D'abia ne vede,
Cineva, privind, l-ar crede că-i un împărat în goană...
Nu cerșește că mai are un păiu de nădejde 'n sănă...
Și nici un păiu de răspălată pentru toată vitejia...
Puneți (căpitan) pe-acela care-i meșter să vă 'nvețe
A năvăli 'n slabiciune, a vă izbi 'n bătrânețe,
Sau pe-o singură furnică să dați iureș căte doi!...

la' a treia bătălie

În care brațul tău varsă ploie de sânge pe câmpie...
Jurământul pentru mine este mândrul curcubeu
Ce leagă josul cu susul și pe om cu Dumnezeu...

Amorul pentru acest fel de figuri mai mult sau mai puțin falșe a fost mai tare în cântul al treilea.
Exemplu:

Încăpui ca două 'n patru... [= ca 4 : 2!]

Încăpuse boierul Sbierea, în tabăra rusească, ca 4 : 2!
Deci încăpuse de două ori?!

Vidra-i pentru tine 'n lume
Ca izvoarele de munte
Ce fac Dunărea să spume
Din păraele mărunte...

Răzvan = Dunăre; Vidra = părae multe, izvoare multe!

Și, însfărășit, zice Vidra cătră Răzvan, noul căpitan leșesc:

Cum? Atâta veselie? Pentru' nemică?
Căpitan! Ce mare treabă! Căpitanu-i o furnică!
Veselească-se Răzașul sau Vulpoi, făpturi de rând
Care pentr'un păiu sunt gata a se tăvăli cîntând!
Dar tu?
Căpitan? O jucărie! Căpitan! E un covrig
După care colindără bieții copilași pe frig...

Căpitan = covrig!

Figurile acestea surprind. Surprinderea o căută Hasdeu în tot ce face. El era un suflet setos de sensație, de vâlvă, fie că vâlvă era rezultatul unei ghidușii de umorist, fie că reesiă dintr-o combinație spirituală de elemente încă neapropiate de fantasia altora, fie că se intemeia sănătos pe vastele lui cunoștințe. În cazul din urmă el a obținut rezultate fecunde pentru cunoștința trecutului limbii noastre și poporului nostru. În celelalte cazuri, în scrieri satirice și poetice, setea de senzație l-a făcut să caute surprinderea; ea nu-i cădeă nici atât de ușor, nici atât de firesc și naiv cum îi cade poetului bine-născut poet; căutându-o deveniaizar, stângaciu, capricios. Probele citate mai sus sunt dovezi pipăite, care de aceea nici nu au nevoie să fie discutate cu deamănuntul; ele vorbesc instantaneu și caracterizează desăvărsit.

II. Puneți-vă acum întrebarea: Cine-i astfel în amărunt, poate fi altfel în intregimea operei? Eu mi-am pus-o și am răspuns că nu se poate.

Pândirea, vânătoarea senzației este și deastădată cel mai characteristic semn al creației poetice a lui B. P. Hasdeu. De aceea el a putut scutură și isgoni — prin dramă — apatia privitorului, dar nu l-a putut umplea cu acea căldură care te face să te întorci bucuros la el, cum te întorci iarna, de pe drumuri gezoase, la căldura vărei tale. El a putut să pună în discuție o idee a timpului, un sentiment al vremii sale, dar idei de vecinătățe valoare, sentimentele scoase din adâncimi sufletești și prinse în forme scliptoare nu se găsesc în opera lui poetică, nu se găsesc nici în „Răzvan și Vidra“. De aceea ea va fi — căt va mai fi — o piesă pentru ceice se mulțămesc cu... atât.

Iată-i povestea, acțiunea, văzută din acest punct de vedere: Tânărul Tânase, păgubit de „judecății“ a ajuns căsitor în fața unei biserici; boierul Sbierea îl trimite la „muncă“ și-l invinește că, fiind sărac, s'a „mai apucat de prăsilă“ făcând „un neam de netoții“. Închinându-se adânc Sbierea pierde punga ce-o poartă tot la el, pleacă și nu se întoarce nici când Răzvan, care-o găsește, îl chiamă înapoi să i-o dea. Aici pică întâia oară vorba despre „ghiara ciocoimii“ — muzica vremii — și nobleța Tiganului Răzvan, Tigan slobod acum: Să moară de foame și el n'ar mânca din banii lui Sbierea, deoarece pâinea cumpărată pe ei ar putea să-l „otrăvească“. Autentic! L-ar otrăvi

pâinea! Și în galerie, firește, senzație: Ce are să fie acest Răzvan până la sfârșit? Ochii întări!... Și mai întări acum: Tânase primește dela Răzvan punga, dar o dă înapoi, dupăce oprește numai cât îi trebuie. Și cerșitorul este ultra-generos: Restul îl lasă pentru alți „mulți săraci“, cărora Răzvan îi va da, după cum se și cuvine, căci dă niște bani furați dela — adeverații proprietari:

Toți banii din țara noastră poartă, moșule, pe sine Semnul furilor ce-i pradă, printre lacrimi și suspine, Dela noi, dela opincă....

Aceștia sunt țaranii și Țiganii.

Răzvan este însă și trubadur popular, care lipește pe stâlpi cântece sociale, scrise de el să le cetească boierii și dascălul bisericiei; acesta cetește pentru sătenii necărturari. Tema vremii lui Hasdeu și a vremilor mai vechi revine: „Iar boierii toți furând, își fac trebile pe rând“; sau: „La dracu cei ce ne-apăsa“. Boierii Sbierea și Bașota constată crima, o atribue întâi dascălului — prilej de-a constată că „dascălii râsvrătesc norodul“ — se auziau și aceste acuze pe vremuri — găsesc pe vinovat și-l hotărăsc iar rob, lui Sbiera¹⁾). Răzvan ar muri mai bine în furci, dar boierii sunt de altă părere. Suma actului I: Răzvan luptă cu vorba și cu versul contra boierimii asuprițoare.

Actul II.: Răzvan, fugind de robie, este căpitan de haiduci. (Pe scena teatrului național haiducii aceștia sunt prea adormiți). Un boier (Ganea) condus de un cioban vine să ceară ajutorul lui Răzvan, pentru a răpi pe Vidra, pe care tocmai o duc la călugărie; Vidra este, zice undeva poetul, „un fătoi ce călărește și împușcă chiar ca un zmeu“. (Pe scenă este numai svelta d-ră E. Ciucurescu: o abatere dela idealul haiducesc?). Senzație hasdeiană: Tocmai acum trebuie să vină întâi moș Tânase cerșitorul, ca să se facă și el haiduc. Și mai senzație: Tocmai acum haiducii aduc o „caracudă“ de boier, despre care Vulpoi spune că a „pescuit-o pe uscat“: „Caracuda“ trebuia să fie tocmai Sbiera, stăpânul lui Răzvan! Răzvan ar putea să-l facă „praf, pulbere și țărână“, deși ar fi destul praf, destul pulbere, destul țărână. Dar nu-l face nici țărână, nici pulbere, nici praf, ci-i dă drumul să plece, pentru că:

Răzbunarea cea mai cruntă este (?) când dușmanul tău E silit a recunoaște că ești bun și dânsu-i rău!

Cel ce ar recunoaște ar fi Sbiera?

Vidra, nepoata lui Moțoc, răpită de-acest gest al generosului Răzvan, îi întinde mâna: Ea știe doar că Răzvan „o să întreacă trândăvita boierime“ și că „își va face loc în sus“, și-i poate întinde mâna.

¹⁾ Pe vremea aceea (1866) profesorii făceau multă politică. De pildă, directorul liceului Sf. Sava convoca pe colegi în adunări politice, în celebra sală Slătineanu, ca să hotărască „cum să se facă alegerile viitoare“ (Oct. 1866). Până și amănunte de-acesta se reflectează în poemă dramatică-politică a lui B. P. Hasdeu.

Lupta haiducului pentru iubita sa, scena clasică a baladelor populare, este pusă acum pe scenă: Răzvan — în duel cu Ganea — își câștigă soția prin lupta cu armele. Evul mediu este deplin; partea cea mai cavalerescă a vieții haiducești deschide acestui sfârșit de act inimile populare.

Actul III. După șase ani, în Polonia: „Imbrâncit“ de Vidra cea plină de visuri ambițioase, căpitanul de haiduci a plecat cu tovarășii săi la Leșii, s'a făcut cătană și acum luptă victorios cu Muscalii. Muscalii îl îmbie cu moșii și cu rangul de căpitan, dacă va părăsi pe Leșii. Răzvan nu primește: el este un rusofob ca și B. P. Hasdeu; iar Vidra, care-l indemnă să primească căpitania în ostile rusești, se împacă greu când îl fac — Leșii căpitan: căpitania leșească devine o „biată căpitanie“. Vidra are „setea de-a merge înainte“; căpitania câștigată nu mai poate fi o jință. Ea vrea o — împărătie! Fără glumă! Pentru Răzvan!

Când l-au făcut căpitan, Leșii i-au dăruit lui Răzvan un rob luat dela Muscali, cari îl luaseră dela Tătari, cari (Tătari) îl luaseră cândva de pe moșia Flămândii; și robul era chiar boierul Sbiera! Romantică și ironică soartă! Sbiera este tot vechiul sgârcit ce-a fost și Vidra poate da „patima“ lui drept pildă, pe care Răzvan ar trebui să o imiteze, în alt înțeles, firește. Tot actul acesta este cam naiv.

Actul IV. Tuturor Moldovenilor le este dor de țară. Domnul Petre „prieten al ciocoimii“ nu mai este; ba, stăpânul de acum „șade sus, dar ține cu norodul cel de jos“, și este fețiorul unui Alexandru ce „mâncă boieri de vii“. Ar merge și Răzvan, dar se opune — Vidra, de astădată printre confuzie prea femenină de idei și dintr-o nelămurire de voință, care contrastează frapant cu sinămâgirea ei că numai ea știe unde-l duce, că numai ea poate hotărî momentele faptelor lui Răzvan. Senzație ilără: apare Sbiera — tot Sbiera săracul — cu vestea că Vidra — și deci Răzvan — au moștenit moșii, o avere mare la care se pot întoarce ca boieri instăriți. Acum abia se lămurește și opoziția Vidrii: ea se teme de umilirea lui Răzvan, la curtea moldovană! Atunci de ce întemeiază pe el chiar nădejdea unei „împărății“? De ce nu crede în el? Dar cade și astă piedecă: boierul Bașotă — tot cunoscutul din actul I — vine sol din partea Domnului, să-l cheme la postul de hatman al Moldovii. Vidra vede acum deschis drumul și spre tron. Actul se încheie deci c' o nădejde, c' o temere — rana otrăvită a lui Răzvan poate să-l restoarne mort — și cu două versuri de cel maiizar și mai rău gust. Versurile sunt puse în gura lui Răzvan.

Oda! Voiescă fi mare, precum Sbiera cu grămadă Voește moviele de-aur numai la dânsul în ladă!

Actul V.: Țara e în luptă cu Leșii. Aron face pace. Dar pacea nu-i pe placul lui Răzvan. Răzvan vrea acum domnia, pentru că e „pată“ să se împace Vodă cu Leșii, când ei sunt înțeleși cu Turcii. Revoltă. Norodul îi se închină lui Răzvan cu struguri și spică de grâu și cu o orație. Vidra se avântă, întâia oară impede, până la idea Dacoromâniei:

Ba incășî mai vrea ca mâne
Tu să legi intr'o cunună toate țările române,
Încăt dela Marea-neagră pân' la falnicul Carpat
Să nu domnești ca un Vodă, ci ca Răzvan-impărat.

Dar trădarea predă Leșilor cetatea Sucevei, Sbierea
care se închinase lui Răzvan moare de apoplezie,
Răzvan învinge, dar moare de rănilor primeite, Vidra
mândră rămâne unui viitor necunoscut.

Inainte de-a plecă, Răzvan face câteva reflexii, pe
care le citez numai pentru a dovedi că, dacă Beldiman
a influențat metrica lui Hasdeu, psaltilile vechi au
influențat cel puțin această pagină:

Dar ce-mi mai trebuie acumă mii de galbeni în grămezi?
Ce-mi folosește domnia? Pe amândoi aci ne vezi,¹⁾
Praf, pulbere și cenuș! Nebuni, ce din lăcomie,
El pentru-biată lețcae, eu pentru'un ceas de mândrie,
Necruțând nimica în lume, neștiind nimica sfânt²⁾)
Uitam că vieața-i o punte dintre leagăn și mormânt.

Așa este opera care aspiră la nemurire: un lanț
de surprise, în cursul căroru nu se ivește nici un
caracter bine-definit, adânc și bogat și pe care
nu le leagă nici un fir logic, pășind din faptă în faptă,
ci numai meșterul ingenios, regizorul, autorul. —

III. Despre piesa lui B. P. Hasdeu s-au putut spune,
în Academie și încă de curând, la 13 Maiu 1909, în
discursul de recepționare al d-lui Nicolae Gane: „Răz-
van și Vidra a avut cu deosebire un succes imens,
căci volumul a ajuns la a patra ediție, iar dramă
este și astăzi de actualitate“. Astăzi, doi ani
după răscoala agrară, în care s'a vorbit iarăș, mai
mult ca de obiceiu, despre boieri și ciocoi etc. Aceasta
este „actualitate“ pentru d-l N. Gane, nu, de sigur,
și pentru directorul teatrului, d-l Pompiliu Eliade, care
este numai estet și moralist³⁾.

¹⁾ Pe el și pe Sbierea.

²⁾ Ceeace nu-i exact.

³⁾ În răspunsul la discursul d-lui N. Gane a avut
d-l Iacob Negrucci o vorbă dreaptă despre poetul
Hasdeu: „El nu a fost omul imaginației vaste, nici al
sentimentelor calde și profunde“.

Deci de „actualitate“ încă...

S-ar fi putut adăuge: „nu-i vorbă, de-o actualitate
scăzută mult“. Pentru că astăzi furia luptelor politice
s'a domolit; liberalii și conservatorii de astăzi sunt
mai temperați decât roșii și albi de pe la 1866—1868.
Și astăzi nici poeții partidelor — ei există încă! —
nu sunt atât de îngărdăți ca atunci. B. P. Hasdeu era,
pentru că era înrolat din convingere. De aceea
Răzvan-Vodă, mai apoi Răzvan și Vidra, deveni
un cântec politic, al cărui comentar se poate găsi
ușor în tot ce Hasdeu scria pe-atunci. Din tot, eu
mai citez o singură poezie, scrisă în vreme ce publică
a treia ediție a lui Răzvan, Oda la ciocoii:

Ciococii se ridică, ca hoituri învechite
Din cripta infernală! —
El trage după sine, ca 'n zile din nainte,
Invasionă streină —
La luptă dar!

Politica a prăpădit poezia, cătă era să fie, din
Răzvan și Vidra. —

Piesa lui B. P. Hasdeu s'a dat întâia oară în 10 Fe-
bruarie 1867, cu muzică nouă de Flechtenmacher, cu
Pascaly ca Răzvan și d-na Pascaly ca Vidra, cu Viă-
dicescu, Mihăileanu, P. Velescu și alții. Autorul însuși
constată într'o scrisoare către Trompetă Carpaților
că a reușit, fiindcă a fost jucată bine.

Criticii vremii nu s-au emoționat mult. Cel puțin
nu au scris mai nimic despre ea. Socec a editat-o și
d-l P. P. Carp a scris o critică... Bucureștenii, amicii
lui B. P. Hasdeu, erau încântați, dar simțiau și ei că
este ceva straniu în opera lui. Hasdeu imitează,
zicea de pildă Atheneul român (1867, p. 328), pe
Shakespeare și Hugo, dar „cu toate acestea Domnia sa
ni se pare a constitui un gen à parte și de o
originalitate a sa proprie, care merită și să studiu-
diată cu amănumituri“.

Cu amănumituri? Ajunge un punct de vedere: al
senzației voile cu conștiință că va și fi. Poetul,
căt este în amănumituri, e subordonat marelui stăpân
a înimii lui Hasdeu, care era iubirea de sensație.

G. Bogdan-Duică.

Reverie.

Cum stau așa furat de gânduri
Privirea mi se pierde 'n vag,
Să 'n mintea mea se 'nchiagă chipul,
Ce 'n lumea asta mi-a fost drag.

Acelaș zimbru de madonă,
Aceași ochi fermecători
Par că-i zăresc din nou acuma
Cum mă mustrau adeseori...

In jurul meu e trist și rece,
Vârtej de frunze arămii
Aduse 'n vânt din depărtare
Se lașă pe cărări pustii.

Cum le privesc cu ochi 'n lacrami
Se țese 'n sufletu-mi tăcut
Romanța dragostei trezită
In primăvara ce-a trecut.

S. Bornemisa.

Dări de seamă.

Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902—1906)*. Biblioteca Minerva.

Unii dintre cetitorii acestei reviste cunosc dările de seamă anuale despre literatura română, cuprinse în broșura d-lui Sextil Pușcariu, din publicația germană „Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie”, în care au apărut mai întâi. Alții vor fi cete fragmente din ele, traduse pentru foiletonul vr'unui ziar dela noi. Oricum ar fi, aceștia, ca și ceice nu cunosc nimic din rapoartele acestea despre mișcarea noastră literară dintre anii 1902—1906; ba poate și mai mult, vor primi cu bucurie cărticica ilustrului filolog, în care știința rece și simțul frumosului s'au imbinat atât de fericit.

Căci d-l Pușcariu este o veche și simpatică cunoștință a noastră, ca recensent. De dările lui de seamă, apărute pe vremuri în revista aceasta — numai despre d-l Oct. Goga a scris în „Convorbiri Literare”, — de conferințele (din „Luceafărul” și „Junimea literară”) și de articolele lui literare ne aducem și astăzi aminte. Caracteristica lor era gustul sigur, înțelegerea caldă și puterea de a-și exprimă limpede și sugestiv, uneori lapidar, părerea pe care tu, cetitor, o primiai fără discuție, convins. Cum vedeați, acestea sunt calități pe care trebuie să le aibă, neapărat, un judecător al producțiilor literare anuale.

Însușirile acestea au dat d-lui Pușcariu puțină de a aprecia just talente foarte diferite — ca fire. Întreagă ceata de scriitori, care începe între rafineria d-lui D. Anghel, poetul a cărui inspirație „începe de obicei acolo unde cei mai mulți dintre noi incetăm de a primi sensații, și acuitatea deosebită a simțirii sale distinge nuante și lumini pe care publicul mare nu e deprins a le percepe”, — și între sufletul de sănătate și putere al operei d-lui C. Sandu-Aldea, potrivit vredniciei lor își găsesc locul cu toții.

Un exemplu va îndreptăți afirmația aceasta. Aleg șirele despre C. Sandu-Aldea, fiindcă dintre prozatorii așa numiți tineri de dincolo, acesta este cel mai cete și mai înțeles la noi. E vorba de „În urma plugului”, volumul cu „titlul foarte sugestiv. Din toate bucățile se desface miroslul acela sănătos și crud al pământului răsturnat de fierul plugului. D-l Sandu iubește caracterele pasionate, acțiunile vii, situațiile din cari pornesc conflicte puternice. De aceea își caută subiecte la țară, și eroii între țărani sau moșieri, cari rămân țărani și când servesc ca soldați la oraș. Pe aceștia îi prezintă cu predilecție în momentul când bunătatea lor sufletească înăscută a fost jicnită, când s'a zburat de aplecarea lor de a suferi necontentit nedreptăți, aşa încât cei făcuți de fire ca să ierte și să se implice cu soarta lor, răniți în ce au mai scump, devin criminali. Nu-s însă criminali comuni cari omoară din pornire spre omor, și „Sima Baltag”, care-și pândește și împușcă pe dușmanul său, săvârșește crima fiind conștient de dreptatea sa; când păcătuiesc, n'o fac fiindcă

păcatul ar fi partea lor de moștenire părintească, — și preoteasa care fugă cu același Sima Baltag, sluga ei, i se dă cu totul, după amarnice lupte sufletești, în momentul când a învins taurul turbat, dar nu din sentimente de mulțumită, ci pentru că tocmai în acest moment, învederându-se întreaga bărbătie a omului iubit, femeia plină de viață cade înaintea puterii bărbătești. Simți că aici ai de a face cu puteri cari lucrează după anumite legi firești, și tocmai de aceea se potrivesc atât de minunat, motivând parțial acțiunea, descrierile naturii, pline de frumuseță poetică, cari se repetă necontentit, formând ca o ramă a tablourilor acestora dramatice”.

Acum, când privești dela distanță, sau chiar dela marginea ei o câmpie presărată cu flori, e firesc să-ți fugă ochii mai cu seamă spre florile învoalate și bogate în colori. Cele mai puțin strălucitoare își scapă, ales când li-e și miroslul discret. În literatura noastră avem și un exemplar din categoria florilor cu bun mirosl, dar cu petalele mărunte: e d-l Al. Ciura. Observator stâruitar și fin analist al sufletului omeneșc, căruia îi surprinde nuante, un reflexiv care ridică probleme și se oprește întrebător în fața lor, uneori și povestitor dibaciu, — cu forma neîngrijită căteodată, totdeauna lipsită de strălucire, — așa se desenează, în stilul scurtelelor caracterizări, figura aceasta literară.

De altfel nu numai d-l S. Pușcariu a trecut fără să prindă just personalitatea acestui scriitor cu calități de fond, precum nici d-l Ciura nu este singurul autor nedreptățit de critica literară. Sunt unii mai viguroși și mai artiști: d-l I. Gorun. Faptul acesta se explică ușor. Individualitățile de pănura acestora au căzut înafară de curentul stăpânitor, — curent în care notele se impărțiau cu dărmicie de rege medieval, și în care pentru mulți imitația prețui că cel puțin căt originalul.

Dar broșura d-lui Pușcariu are și alt interes. Ea se ocupă de una dintre cele mai variate, fecunde și sgomotoase epoci ale literaturii noastre, care ne pasionează și în urma împrejurării că ne-a fost contemporană. Este epoca în care s'a accentuat cu extraordinară putere principiul național în literatura noastră, în care talazurile pornite de viforul acestui principiu cucerește sau prăbușesc cetățue după cetățue, în care echourile țipetelor de apărare ale dușmanilor se pierd ca un strigăt de ajutor auzit în vis, — este epoca d-lui N. Iorga. Mișcarea aceasta de renaștere literară se poate urmări limpede, dela început până la învingerea ei deplină, în cartea d-lui Pușcariu. Se vede chiar și desbinarea persoanelor cari au luptat alături, și se zugrăvește, în două trei linii, uritul tablou care înfățișează geneza certurilor literare celor mai recente.

În sfârșit s-ar mai putea găsi și unele greșeli sau lipsuri în această scurtă istorie a celor cinci ani de viață literară: aprecierea prea entuziastă a poezilor d-lui I. Bârseanul, trecerea cu vederea a celei mai

spirituale comedii ţărăneşti dela noi (Gh. Stoica: O şedinţă comunală, de asemenea şi schiile acestui scriitor, cari au cel puţin valoarea celor ale d-lor Cercel şi N. N. Beldiceanu), etc. Oricum ar fi, miciile neajunsuri nu scad valoarea reală a cărţii d-lui S. Puşcariu, din care unii işi vor improspătă, întregi şi sistematiză cunoştinţele lor literare, iar alii — cei mai mulţi — vor învăţă, în lumina lor cea adevărată, multe lucruri de folos.

I. Duma.

*

Caton Theodorian, *Calea sufletului*. Edit. Minerva, Bucureşti, 1909. 1 vol. 8° 274 pp. Preţul: 1 leu 50.

Cetitorul care vrea să-şi spună şi altora părerile despre operile literare mai nouă, dacă e un om conştientios şi drept întâmpină întotdeauna greutăţi. Căci pentru a spune o părere obiectivă şi justă despre valoarea unei cărţi de curând apărute, pe lângă indispensabila pătrundere şi pe lângă judecata sigură, se mai cere puterea morală de a învinge sentimentele şi preocupările personale, pe cari ţi le impune vremea în care trăieşti. Şi lupta cu aceste greutăţi, cari aşteaptă calea adevărului, nu e de loc usoară. Libertatea părerilor şi convingerilor, cu cari ne lăudăm adeseori, sunt privilegii pe cari le au foarte puţini. De aceea se întâlnesc aşa de rar la contemporani păreri definitive despre valoarea operilor din vremea lor. De obicei numai generaţiile de mai târziu pot avea obiectivitatea unei judecări drepte despre autorii pe cari valurile vremii lor i-au proslăvit sau i-au acoperit cu ocări ori cu tăcere. Şi cătă dintre cei nebăgaţi în seamă, dintre cei umiliţi nu se înalţă şi nu se recunosc mai târziu ca personalităţi reprezentative în evoluţia artistică şi culturală a unui neam şi iarăşi cătă dintre cei purtaţi în triumf şi lăudaţi pe vremea lor nu sunt învăluiti în negura uitării deodata cu crucea ce li se pune strajă de amintire la mormânt!

Dându-ne seama în toate acestea înainte de a aprecia volumul d-lui Caton Theodorian, mărturisim că ne simțim la o răspântie de drumuri: drumul cunoscut şi ușor al celor ce vorbesc despre o carte, arătând părțile ei slabe, întotdeauna lesne de descoperit, mai ales când vrei să le găseşti înainte de a fi deschis cartea — şi drumul mai puţin umblat al celor ce caută numai părțile frumoase şi bune ale lucrurilor de cari se ocupă. Şi când ne hotărîm să apucăm pe drumul cel din urmă — aruncând doar căte-o privire în treacăt asupra celui purăsit — trebuie să recunoaştem că aducem o jertfă, neînsemnată şi plăcută de altfel, sentimentelor ce ni le ocroteşte vremea în care trăim.

D-l Caton Theodorian îmbogăteşte literatura noastră, dacă nu ne înşelăm cu al treilea volum. Zicem îmbogăteşte, fiindcă în creaţiunile d-sale găsim pagini de o adevărată valoare literară. Romanul „Sângerele Solovenilor“, care i-a întărit reputaţia de scriitor e o mărturie statorică. În noul volum nici se infăţişează cu aceleaşi scăderi şi cu aceleaşi calităţi; talentul de scriitor al d-lui Theodorian şi aici ni se pare că leagă literatura noastră romantică de cea realistă. E destul de rar să întâlnim într'un suflet predispoziţii roman-

tice şi realiste în acelaş timp, ca la autorul nostru. Dacă amândouă ar fi deopotrivă de roditoare în artă, ar trebui să ne bucurăm de această îngemânare puţin obişnuită. Dar, durere, d-l Theodorian reuşeşte numai în creaţiunile, cari descriu realitatea, care se intemeiază pe observaţiuni amănunţite. De căteori îl seduce căte o licărire a imaginării, se pierde în compozиii cari nu mai plac. Aşa e de pildă bucata care împrumută volumului titlul: *Calea sufletului*. Un preot adună bani, prin căteva judecăte, ca să clădească o biserică nouă în sat. Când se întoarce acasă, în apropierea satului, ii iasă înainte un făcător de rele şi-i ia o parte din bani. Părintele se roagă, însă, de tâlhar să-i găurească cu căte-un glonţ antereul şi potcapul, ca să poată dovedi credincioşilor ce i s'a întâmplat. Şi naivul tâlhar îi împlineste rugămintea, iar dupăce rămâne cu revolverul gol în mână, părintele îi îndreaptă pistolul, pe care-l ține ascuns sub antereu, spre tâmpale, îl ia de dinapoi şi-l duce ca pe-o oaie, până în sat la primărie. Dar când preotul dă să deschidă uşa primăriei, tâlharul îşi aduce aminte că ar putea să scape şi-i dă părintelui un pumn în frunte şi nişte ghionturi de-l lasă fără simþiri. Tâlharul dispare fără să-l vadă nimeni. Când şi-a venit preotul în fire, notarul îi face propunerea să împartă amândoi banii ce-i rămăseseră nefuraþi şi să facă formele ca să când ar fi fost despoiat de toþi, căci nimeni nu va crede povestea cu împuþcăturile. Acest notar e duhul rău, şi se pare că tot el a fost şi tâlharul. Sufletul cinstit al bătrânlui slujitor al Domnului, într'un moment de slabiciune şi de criză sufletească se învoeşte a săvârþi fapta mişelească. Astă-i calea sufletului pe care autorul ni-o infătişează cu mijloace neverosimile, neartistice şi aşa de căutate.

În Crucea mişelului imbinarea realismului cu romanticismul e mai vădită. E bucata cea mai caracteristică a volumului în această privinþă. Descrierea babei Sandula merită să fie reproducă: „De ani şi de ani, în fiecare dimineaþă, o femeie, o babă, bătrâna ca şi moartea care a uitat-o pe pământ, uscată ca seceta, suptă ca boala, incovoiată ca povara, încreştă pe faþă ca mânia, şi albă, albă, în smocul de păr puþin ce i-a mai râmas pe tidvă, ca creasta înzepeziþă a munþilor, sleită ca scârba — îşi poartă oasele, scheletul, în fiecare zi, în rochie de căpătat pe şolduri, cu umerii învăluiti într'o boccea soioasă, pe cap cu broboadă de lână pământie, se târeste ca nevoia şi bate metanii şi-þi plânge lacrimile, nesecate, la poalele crucii“.

Baba aceasta îşi are povestea ei, pe care o ştie o lume. E fata sârdarului Mârza, care a fost furată cu puterea, înainte cu 80 de ani, dela casa părintească de un caþaon. Spirache Zittis, venit din Fanar, „frumos ca vraja, řeþept ca duhul, înalt ca bradul, dulceag ca ispita, îmbogăþit nu se ştie cum, cu sânge de şarpe în trupul lui fermecător ca înþelaciunea“; a fost furată pe când era „fecioară frumoasă ca crinul, crăia cu părul negru ca intunericul, cu obrajii albi ca lămâia, cu ochii codaþi şi închiþi ca porumbelele, cu trupul subþire şi mlădios, copilă mândră râvnită de voinicii târgului pentru care-þi încrucişa boierii paloþele.“

Deodată cu răpirea Sandulei, care era numai de 15 ani, cățaonul a ucis și pe boierul Mărcea și a prefăcut în praf și cenușe ayutul sărdarului. Iar când după ani grecul a plecat din Țară și a lăsat pe Sandula slobodă, a ridicat o cruce de piatră, pe maidanul de pe malul Oltului „ca să-i ierte Dumnezeu păcatele și să-l măntue de blestem”. Și de-atunci Sandula îngunche, bate mătănii, udă cu lacrimi pământul de sub „Crucea mișelului”, doar se va îndură Dumnezeu să o năruie, știind bine că numai atunci a ajuns grecul la porțile iadului. Și rugăciunea babei Sandula a fost primită: într-o zi crucea a căzut, stingându-i-se și ei vîeața și rămânând acoperită de zăpadă pe lespedea de piatră cu față luminată de mulțumire. Și pe ea n-au prohodit-o decât urletele cânilor flămânci cari scormonesc hoiurile svârările pe maidan și cari au desgropat-o din zăpadă, apucând-o cu dinții de fusta lipită de trupul ei înghețat.

Am citat mai multe pasaje din această bucată și am rezumat conținutul ei, pe căt s-a putut cu cuvintele autorului, ca să relevăm afirmațiunea noastră de mai sus. Fielul de descriere în amănunțimi al persoanelor, e o însușire de observator realist, comparațiile însă, în cari predomină noțiunile abstrakte, nehotărîte, ca termini de comparație, (frumos ca vrăja, părul negru ca întunericul, deștept ca duhul, dulceag ca îspita, suptă ca boala, bătrână ca moartea) sunt însușiri de imagine romantică. În această povestire alături de descrierea romantică a răpirii frumoasei Sandula găsim zugrăvirea realistă a babei și partea dela sfârșit, de un naturalism respicat, unde cânii o desgroapă și o apucă cu dinții de fustă.

Puterea de scriitor a d-lui Caton Theodorian se dovedește în bucătile: *Tătucu, Fie iertații și Împăcare*, cari ni s'au părut cele mai reușite din volum. În *Tătucu* e zugrăvit un căpitan, ajuns ofițer din vagmistru pe vremea răsboiului pentru neatârnare, care trăiește numai pentru armată, numai pentru țară. „Fără nimeni pe lume, singur dinaintea cătorva morținte cari inchideau viețile celor ce-i fuseseră părinți, fără o tovarășe, fără copii, el nu trăise decât pentru un liman”, pentru un vis, cel de ași face datoria față de țară. E un suflet întreg, care își creiază un rost al vieții și o mândrie a existenții din sentimentul datoriei. Pentru el uniforma de militar și decorațiile câștigate pe câmpul de luptă sunt condiții de viață. Trecut în pensie, clipele cele mai fericite le trăiește când se poate îmbrăcă militarește la serbătorile naționale ale răsboiului, cari în inima lui erau însemnate cu roșu. Și când într-o zi autoritățile civile îi comunică o ordonanță ministerială prin care e opriț să poarte rozeta la butonieră, decorațiile lui fiind socotite ca medalii, visul vieții lui pierde, sufletul lui se intunecă. Iar când în ziua de 28 Noemvrie, zi în care se serbatorează luarea Plevnei, voind să-și pună tunica de roșior ca să meargă la biserică, își găsi hainele de uniformă din fundul lăzii pustuite de jigăni... „rămase uimit, uluit, cu gura căscată, cu niște ochi mari înfrișcoașă...“ Rostul vieții lui se sfârșești. Își imbrăcă hainele aşa cum erau peste halat, se aşeză în fereastră și

când trece oștirea pe dinaintea odăii lui, ia o ținută soldătească și salută drapelul cu evlavie, iar când zărește călăretii aleargă afară, se oprește în portița dela drum, își scoate căciula golă și dă escadronului o comandă. Căpitanul din fruntea coloanei descalecă și-l duce 'n casă.

„Încetisoară căpitanul îi prinse brațul și-l ură dela poartă. Se lăsă ca un copil și prins de moleșală mergea legănatuș-se după cum il băteă și vântul. În uliță toate haimanalele mahalalelor și un cărd de copii se adunaseră să vadă. Prin curte papucii Tătucului se înnecau în noroiu și unul i se anină de niște scăeji și rămase acolo. Mergea desculț de-un picior, numai cu ciorapul, prin băltoace. Vântul se izbiă în pulpanele halatului, i le plezniă pe picioarele desgolite și picăturile de ploaie cădeau reci, de se încălziau pe fruntea lui fierbinte ca pe o plită. Medaliiile, slab prinse, se desfăcuseră dintr-o parte și i se bănăneau pe piept, cădeau în sfârșit ca cele de pe urmă flori rupte de vijelie.“

E un tip bine prins și bine zugrăvit.

În *Fie iertații* găsim câteva tipuri de profesori bătrâni dela liceele din Țară, descrise cu umor. Povestirea e o adevarată icoană culturală, care se cerește nu numai cu placere ci și cu folos. Cuprinsul ei își înlesnește înțelegerea educației sufletești a generației care cărmuiște astăzi soarta României. Descopere un colț de psihologie socială.

În *Împăcare* se descriu frământările sufletești alor doi soți, cari se ciorovăesc și se ceartă toată ziulică din te miri ce măruntișuri, până ce se despărțesc, ca să nu-i mai împace decât moartea. Sunt pagini în această bucată cari dovedesc că autorul e un cunoșător al sufletului omenesc. Cităm câteva pasaje: Soții trăiesc despărțiti și se chinuie; nici unul nici celalalt nu vrea împăcarea deși o dorește.

„...Trece la fereastră și de după pierdea se aşeză la pândă, în picioare, pe când dela genunchi la glezne, simte sfârșeală și trupul n'o mai ține.

Curând, apoi, îl vede trecând, pe căpitanul. Îl vede trist, slăbit, galben ca turta și nu simte că ochii lui, umbră de cozorocul chipului, doresc, dar nu cutează, să se ridice spre fereastra unde parcă ghicesc.

Cu coada ochiului trage și el spre curtea cu porțile deschise de unde tot îl simte în fiecare zi și un prieten ce se repede hămăind, gudurându-se, lingându-i mâna, sărind și ținându-i calea, — cânele ei...“

Atunci și sus și jos, în salona și în uliță bate căte o inimă, bat amândouă dintr-aceeaș coardă“.

Dorința de împăcare adecață iubirea îi face geloși și-i nenorocește. Li se pare că anândoi se înșeală unul pe altul și ură îi ține despărțiti până la moarte. Fiecare se stinge cu mândria de a nu fi făcut el cel dintâi pas spre împăcare.

Bunătatea bătrânilor, părinții femeii, și nevinovăția copiilor celor doi soți înseignează povestirea și-i ridică valoarea.

Mai trebuie amintită inclinarea d-lui Caton Theodorian spre misticism, care se găsește în mai multe

povestiri. Aceste inclinări uneori sunt curioase. Așa de pildă în *Ca frații* un bărbat își iubește nevasta numai fiindcă e frumoasă, când plâng. Un prieten al lui se îndrăgostește de ea văzând-o plângând și amândoi găsesc o placere în a o face să lăcrimeze pentru desfătarea lor. Și iată cum eră când plângă: „...buza încep să-i tremure, ușor, domol, ritmic, fața i se învălură de o umbră purpurie, fruntea i se îngălbenește cu paliditatea de polen, părul îi căzu pe frunte, nările i se deschiseră vibrând ca aripile fluturilor, gura cănoasă i se contractă cu armonizări de statue, ochii i se înneacă în mărgelile lacrimilor, înghițează, contenindu-se, tot chipul i se prefăcează deschizându-se și infloria ca potirul unei flori în încropirea soarelui de dimineață”.

Am pomenit ce ni s'a părut mai interesant în volumul „Calea sufletului“, în nădejdea că vom putea trezi în cetitori curiozitatea de a cunoaște mai deaproape pe d-l Caton Theodorian, cu toate calitățile și scăderile lui de artist. Oct. C. Tăslăuanu.

*

Tudor Pamfile, *Graful Vremurilor*, povesti, Vălenii-de-Munte, tip. „N. R.“ 1909. Un vol. de 185 pg. Prețul 2 lei.

D-l Tudor Pamfile, care e și redactor al revistei poporate din Bârlad cu numele „Ion Creangă“, a întrunit în „Graful Vremurilor“ 17 lucrări, mai mărișoare și mai mititele, dar în general izbutite. Putem constata în volumul d-lui Pamfile multe părți de povesti cu gândiri tărânești sănătoase, găsim adesea o limbă ce scapă de duh și te cucerește, — alătura cu întorsări meșteșugite și locuri mai puțin frumoase, ca bunăoară: unele începuturi de povesti, unde se dă pe față sfătușenia căutată a tăranului, care a mirodit ceva prin slovele cărților și, drept urmare, își încarcă povestea cu găteli ce n'o prind.

*

Ca să nu facem abuz de atenția cinstiștilor ceteriori ai „Dărilor de seamă“ dela această revistă, nu ne vom opăci, decât la câteva din povestile „Graful Vremurilor“. Vom schița conținutul unora dintr-ânsese și vom însără mărgelile de idei și expresiuni datorite minții și gustului tăranului român.

In „Veleatul omului“ un cioban își avea turmele la munte, acolo „unde nu calcă zapcii cu dările, nici popa cu comăndările, unde banul nu fugă, unde lumea nu suge“. Cu toate acestea, mocanul n'avea noroc la munte: oțetele i se prăpădeau pe rând. Dela o vreme păgubașul, ca să pună sfârșit nenorocului, își luă inima în dinți și porni pe urmele păgubitorului, care nu era altcineva decât o jupâneasă, toată de os, din cap până în tălpi, iar în spinare purtând coasa tăietoare de vieți, — Moartea săracă. Și mergând pe urmele ei, sosiră la sălașul Morții, din fundul pământului. În sălaș ciobanul văză cum arde mulțimea nemănușă de luminări și candele, unele de aur sau de argint, altele de coajă de brad; la un colț își găsi și candela lui: era plină, — dar ardea slăbusit; în grabă poruncește Morții, s'o curețe, ca să lumineze cum se cade. La vorba aspiră și încruntată a moca-

nului, căruia nu-i era încă scris să moară, asculta Moartea cam cu părere de rău; dar el o înăfăță de piept și mătură cu ea pământul de vre-o două ori. A căzut atunci jupâneasa în genunchi și s'a rugat de iertare; apoi i-a dat înapoi mielul ce-l luase, i-dăruit mulți galbeni pentru neajunsurile ce i-a pricinuit, în urmă i-a sărutat poala saricei și vârful opiniei... De atunci ciobanului i-au mers toate în plin. — Căci: lecuirea o găsește omul, când caută răul chiar la izvor, și n'așteaptă ziua cea de pe urmă a durerii...

Intreaga poveste formează un frumos episod.

„Chipăruș, feciorul babei“ este „un puiu de om, mare cât lingura, da! ișneț, mânia focului; sprinten că o zvârlugă și priceput ca un om învățat tot la târguri de cele mari“. Așa puiu de om, negreșit, are să-și scape sorioara din ghiarele Smeilor puternici la făptură, proști la minte și afurisiți la suflete, cum au fost totdeauna smelii.

„Niculcea“, prea săretul văcar al satului, când rupe o floricică din Floarea-florilor și se împodobește cu ea, nu-l mai poate vedea nici un ochiu omenesc. Numai cu ajutorul acestei minunate flori îndrăznește Niculcea să urmărească pas cu pas fetele de împărat în căile lor prin codri de aramă, de argint și de aur, și să le vadă fără a fi văzut, cum se apropie de mese încărcate cu fel de fel de mâncări și beuturi, și cum Feții-frumoși și Zâne împietrite, la un semn al fetelor de împărat, deodată învie și se prind la jocuri și cântece... Istețimea lui Niculcea a făcut ce a făcut; aşa, că fata cea mai mică s'a îndrăgostit de flăcău, cum se îndrăgostesc fetele de împărați desmierdate; — dar și avea în cine se îndrăgosti, că flăcăul cela era om ca oamenii, și „pieliță și chip de graiu și inimă ca la el, mai rar pe la creștini d'alde mine și d'alde D-voastră“.

In „Soarele, Luna și Luceferii“ se spune povestea feciorului de împărat și a celor trei fete de tăran.

Stăteau adecația fetele tăranului „într-o grădină și lucrau și vorbeau d'ale lor; și ce vorbeau? Săracul numără avere bogatului, popa se inchină, vrabia visează lanuri de mălai, eu — povestitorul — îi dau nainte cu minciunile, iar fetele s'aprind de dorul drăguștei, și cred că tot ce sboară, se măñancă. Trec eu pe lângă cele trei fete și le dau bună ziua! Fetele-mi răspund și mă întrebă ce mi-i pasul à grabă? Eu răd în mine și mă duc napoi cu patruzeci și opt de ani! După mine trece feciorul de împărat vestit, cu pușca în spinare.

- Bună ziua vouă, trei fete frumoase!
- Multămim dumitale, bădiță, ha ha ha!
- Și de ce rădeți voi, trei fete frumoase?
- Că umbli cu pușca prin sat, ha ha ha!

„Feciorul de împărat stă și se uită la ele, — se uită și stă, și din mijlocul drumului se trezește răzimat cu cotul de gard, cu capu 'ntre palme și cu fetele de vorbă. Nu v'ăș puteă însără cuvânt cu cuvânt sfatul lor; dar, de bună seamă, că măñăstirii nu punneau la cale. Eu, dela o bătaie de pușcă înainte, ascuns după colțul gardului, mă uitam printre nuiele, și atâtă am văzut, că fata cea mai mică s'a înălțat

în vârful picioarelor, iar feciorul de împărat și-a dat pălăria pe cefă, și-a întins gurița și, pe urmă, treaba lor ce-au mai făcut. Eu tac mă chiamă — că nu-i bine să te amesteci unde nu-ți fierbe oala, și tăcere-ăș incă și astăzi, dacă întâmplările nu și-ar fi luat sfârșit d'atâtea veacuri... (pag. 21).

Mai departe, cetiți D-voastră, că n'ăș crede să vă pară rău.

Povestea e auzită dela bâtrânul Ion Drugan, de loc din Ardeal, mocan în Dobrogea, — și rar meșter de om la potrivirea vorbei.

Petrea, alt fecior de împărat, ar voi s'ajungă pe locurile acelea de parte, spre Soare-răsare, unde trăește *Rujalina-Lina*, chip frumos și neasănumit de Zână. Merge căt merge, și după câteva luni dă de bordeiul unui unchiș bâtrân minune, cu părul pân' la cîngătoare, alb ca varul. Îl întrebă, de nu cumva știe ceva de zâna *Rujalina-Lina*? Unchișul n'a auzit de astfel de ființă; dar iute își chiamă vietăfile, peste care era stăpân. Si sosesc din toate părțile tot felul de dobîtoace cu patru picioare: urși, mistreți, lupi, vulpi, iepuri, măte sălbaticice și câte feluri toate; — însă nici una din vietăți n'are știre despre *Rujalina-Lina*. *Petrea* se îndreaptă la fratele mai mare al moșului. Nici acesta,

care poruncează peste toate sburătoarele din lume, nu știe de Zână: ci îl sfătuiește să treacă pe la fratele cel mai mare, poate l-o slujește el cu ceva. Al treilea unchiș era poruncitorul gândăcimii; îndată își adună gângăniile mărunte, muște, lăcuste, greeri, tânțari, viespi, albine, bondari, strechii și alte felurite soiuri. Din atâtă gândăcime se alege la urmă o albină rătăcită, care sosise tocmai din grădina *Rujalinei-Line*... Ea cunoștează calea. Si pornește Petrea la drum alături de albină, și ajunge la curtea Zânei, unde-l aşteaptă însă alte necazuri. Se prinde slugă la un porcar; slujește mai târziu și pe baba Ranța-Clanța, o femeie să iei câmpii. Cine — afară de Petrea — ar putea sta sub un acoperiș cu baba aceea, „cu nasul de două palme domnești, c'o gură pân' la cefă, cu trei dinti în gingii, gheboasă, și pocită, mă rog: s'o iei în brațe și s'o săruji...“

La urma urmelor, după isbânda asupra smeilor, Petrea, omul stăruitor, dobândește pe Zâna lui frumoasă, și împărațesc amândoi spre bucuria noroadeelor lor...

Iar spre bucuria noastră, a cetitorilor, d-l T. Pamfile să mai adune și să ne mai dea un volum de povestiri.

E. Hodoș.

Cronică.

Teatrul național (Vineri, 13 Noemvrie): Aseară s'a dat a doua oară „Pământ”, de Mihail Polizu-Micșunăști. Sala nu era plină și vecinii mei explicau golul prin efectul criticelor din ziare. Două ziare guvernamentale au găsit mai multe cuvinte de laudă: ele au simțit bine că autorul susține poetește... politica agrară a guvernului actual, ceeace nu a fost, desigur nu, intenția autorului. Este o simplă și firească potriveală: Problema „pământului” se impune și scriitorilor tot mai mult.

In „Pământ” s'a admis dovada prin contraste: V. Hugo, iubitorul cel mai fanatic de contraste, ar aproba. Dar oare nu sunt prea multe? Si-o parte a contrastului fundamental — proprietar și țăran — nu-i cam poleită? Iar cealaltă să fie numai degenerare? (Nu aș zice, mai ales pe scenă nu, degenerență, care sună lung și slab: *e, e, e, e, e, ă!*)

Două fete — fiice de ofițer mort în război — trăesc modest, la sat. Înălțul contrast: Marta vede sănătatea vieții sătești și iubește pe Vlad, fiul moșului Dragomir și-i fericită că acesta vine de-o cere dela mamă-sa; Steluța, dăscăliță, este devotată școalei, dar fugă de țăranul Mihaiu, dascăl destituit acum pentru „socialism” și primește a fi femeia lui Șerban Smoleanu, mare proprietar, pentru care o cere mama acestuia, C'oana Roxandra. Un act bun. Toate persoanele sunt bine caracterizate, te-ăștepți la o desvoltare multămitoare. Suntem în casa lui Șerban Smoleanu, după doi ani. Degeneratul acesta, care se explică singur ca product al alcoolismului și

desfrâului tatălui său și al limfatismului mamei sale, nu mai este gândirea săltăreată, deșirată și numai pe-alocurea suspectă din aculă intăiu; el este un suflet cu desăvârșire sustras dela impresiile bune ale mediului său și portin nebunește pe calea speculațiunilor metafizice: Cum i s'a părut odată că a găsit — în sfârșit — sufletul omenesc a cărui origine o caută, s'a povestit bine și s'a spus pe scenă foarte frumos. Steluța este încă unică stea care mai aruncă ceva lumină în creerul distrus al lui Șerban. Dar Steluța este chinuită, este speriată. „Pământul” intră tocmai acum în casa lui Smoleanu: e Dragomir, e și Mihaiu, dascălul, care vin să ceară pentru obștie moșia Smolenilor. Contrastele iarăș: Colo de departe cântece sănătoase și vesele țărănești; Steluța lângă cântecul metafizic al nebunului; nebunul adormit, ca un copil, de ea și de doctor, și-aici, acum Mihaiu încă verde și frumos: țara, țara o chiamă și ea se duce... Roxandra îdăruiește Steluței (cam de vreme), la sfârșitul actului I. un colan scump: Ce scenă de fericire în contemplarea acestui simbol de viitoare, nesfârșită și fericitoare bogăție. Frumoasă scenă! Margareta din Faust tot astfel începe să cadă spre brațele lui Faust. Goethe și Polizu! Nu are a face; Goethe este mai vechi; nu are a face, colanul care amețește fetele a procurat d-nei Bârseanu o scenă jucată magistral. Acum, la sfârșitul actului al doilea, colanul, inelele, cerceii sboară pe covoarele bogate și fără ele, în rochiile-i fășii toare, galbenă, Steluța fugă spre țară.

Ce sănătate este aici! Sărbători și tot neamul mo-

Casa ziarului „Tribuna”.

șului Dragomir serbează. Ce oameni fericiți: într-un sfert de oară, trei mirese nouă! și trei prin fundul scenei, desigur, dar autorul le tăinuеște, să nu pară prea... agrar. Una tot o va scoate el la lumină, în tabloul final... Steluța regăsește aici pe Mihai și va trăi cu flori, în aer, în iarbă, pe munte...

„Piesa“ pare că devine, prin colorile sale exclusiv optimiste, o idilă în stil vechi: Dacă n-ar fi țaranii prostânaci, pe care admirabilul moș Dragomir îi luminează asupra economiei naționale: obștia și munca pe pământ boeresc, ai crede că suntem în Arcadia.

Tabloul final: Vine și ea, Arcadia! Ciobanul: Sorin! Soarele, lacul, izvorul, oițele (se aud numai clopoțele) și Măriuța lui Sorin care-l roagă s-o fure, căci altfel n'o dau cei de acasă după un cioban... Firește, o fură și merg copiii pe munte în sus, spre fericirea desăvârșită. Din pădure s'aude însă nebunul, care caută urma Steluței: A găsit-o, după ea, până la lac, până în lac: Smoleanu se înneacă căutând pe Steluța.

O lume cade, se 'nneacă și altă lume se 'nalță. M. Polizu ni-o înfățișează ca lumea viitorului; nu ca o parte din lumea viitorului nostru? Bun om domnul Polizu; nu ne trimite chiar în păduri, pe patru picioare; dar nici departe nu-i de-acest curaj de Baedeker poeticocial. Pentru că, vedetă, domnule M. Polizu, se poate pune o întrebare: De ce Sorin n-ar putea fi un orășan, un sănătos din lumea degeneraților? Se petrec și de-astea, și pe la noi.

Domnul M. Polizu ne-a plăcut, dar a voit să dovedească prea mult. G. B.-D.

*

Casa ziarului „Tribuna”. Ca să sună ca 'n povești, imaginația redactorilor au botezat-o palat. Puteau să-i zică și castel, fiindcă tot aşa de necrezut ar fi părut. Un biet ziar românesc, prigonit de indiferența cetitorilor și de dragostea celor mai mari, se poate să viseze vreodată să-și dureze un sălaș statornic, să-și așeze o temelie de piatră pe pământul acestei țări?! De aceea am și primit cu oarecare zimbete înțelegătoare știrile din redacția „Tribunei“ că e pe cale să-și zidească o casă. Noi, cari știm aşa de bine ce 'nseamnă gazetăria la noi, din punct de vedere al bogăției, începusem a ne întrebă: ce-o fi pătit „Tribuna“ de-i silită să facă glume, ca să se întăreasă în conștiința publică? Dar făgăduelile redacției n'au rămas ademeniri. Casa s'a făcut și în 27 Noemvrie s'a sfînit cu aghiazmă, cu cântări, cu toaste și cu vin bun din imprejurimile Aradului. A fost o serbătoare culturală de cea mai mare însemnatate și unică în viața necăjitului nostru neam. Au alergat toți din toate părțile ca să admire minunea minunilor: palatul unei gazete românești dela noi. Toate tovarășele cu un sentiment mărturisit de admirare

și cu o durere tăinuită în suflete, au salutat, prin reprezentanții lor, adăpostul primului ziar românesc. Lamura cărturărimii noastre și fruntașii vremelnici au luat parte, în persoană și prin scris, la această prăznuire, care înseamnă începutul unei epoci noi în privila gazetăriei dela noi. Temelia de piatră a casei ziarului „Tribuna“ să nădăduim că inaugurează și o temelie sufletească statornică în călăuzirea și îndrumarea vieții noastre naționale din această țeară. În această nădejde și credință trimitem frâțeștile noastre urări de bine celor ce îngrijesc de viitorul acestei case, al cărei chip îl înfățișăm și cetitorilor noștri.

*

Pățania lui Bode. O ciudată întâmplare alarmează Germania, ba chiar Europa întreagă și dă prilej la fel și fel de polemici și cercetări.

Directorul marelui „Kaiser Friedrich-Muzeum“ din Berlin, eruditul Dr. Wilhelm Bode, călătorind prin Anglia, a descoperit, la un anticvar din Londra, un

bust de ceară polychromă, din timpul Renașterei italiene, după cum afirmă negustorul. După descrierea D-rului Bode eră: „un bust ceva mai mare decât în natură reprezentând jumătatea superioară a unei statui. Ceară foarte curată. Zugrăveala ce-o acopere în mare parte ștearsă, nu e intactă decât în părul de-un castaniu roșietic și în ghirlanda de flori ce-i incunună capul. Coloratura corespunde exact cu aceea a bustului de fată care figurează în Muzeul Wicar din Lille. Acest bust e binișor vătămat și se observă unele reparaturi din vremuri vechi...“ Doctorul Bode, îndințat că este o operă a marelui Leonardo da Vinci cumpără deci bustul pentru sumă enormă de 175,000 de Mărci, — cu doi ani mai înainte anticvarul îl cumpărase la un bâlcu cu 50 de Mărci — și îl transportă la Berlin unde îl expune într-o vitrină. Dar iată că fiul unui bătrân sculptor din Southampton (America) vine și declară că bustul acela e opera tatălui său care ar fi lucrat-o în tinerețe după o pictură, „Flora“, atribuită lui Leonardo da Vinci sau elevului acestuia, G. Pedrini. De aici consternare generală! Potrivnicii D-rului Bode strigă și acuză, marele savant se apără și susține că bustul e o sculptură a lui Leonardo da Vinci. Împăratul Germaniei însuși e de aceeașă părere — totuși a predat chimistilor bustul, pentru ca aceștia să-l cer ceteze amănunțit și să stabilească și pe cale chimică dacă sculptura poate fi sau nu din veacul al cincisprezecelea. În aşteptare, toate spiritele se agită, nu s-a gândit însă nimenei să examineze bustul din punct de vedere al frumuseței și să se statorească înainte de toate dacă e sau nu operă de artă?...

Cum nu le-a dat în gând să „esmită o comisiune“!...

*

Scoala de arte frumoase din București. Cetim în „Revista Generală a învățământului“:

„După studii de ani de zile s'a izbutit, în fine, că scoala de arte frumoase să capete o organizare potrivită cu necesitățile noastre naționale. Deosebirea între organizarea de până acum și cea de aici înainte este cea următoare: Pe când, până acum, fără să fie un regulament și program precis, se urmă a se dă tuturor elevilor pregătiri pentru a deveni artiști în pictură sau sculptură, de acum incolo, cu un program precis se dau cunoștințe și de artă decorativă industrială, precum și o pregătire specială viitorilor maestri de desen din scoalele secundare. De asemenea ca deosebire mai este și aceea că, scoala va cuprinde 7 ani de studii în loc de 5. Sporul anilor de studii provăzut în regulament, este consacrat studiilor generale cu cari elevii au să-și completeze cunoștințele și să și le echivaleze oarecum cu cele din învățământul secundar complet. Mai sunt și alte deosebiri de directivă în metode și anume: elevii încep studiile de desen direct după natură, iar nu după antic ca până acum. Cu începutul acestui an, scoala intră sub noul regulament și sub noile programe.“

*

„**Cercul Românilor de peste Munți**“ s'a înființat în București la sfârșitul lui Noemvrie. S'a ales președinte d-l Simion Mândrescu, profesor universitar, s'a

inaugurat localul cercului și s'au discutat mijloacele cu ajutorul cărora s'ar putea înscrive membri și adună fonduri. S'a hotărît să se cutriere orașele din România, făcând propagandă prin intruniri și conferințe. Comitetul cercului din București a accentuat și necesitatea de a se înființa în București un ziar, care să se ocupe în primul rând de chestiunile noastre. Un asemenea ziar de sigur că ar putea spune cetățenilor liberi ai României multe lucruri, pe cari din ziarele noastre nu le pot află.

Dorim din toată inima ca noul cerc să aibă viață indelungată și roditoare.

*

† Petre Ciorogariu. A fost unul dintre culegătorii cântecelor poporale. Era originar dela noi din Banat și a trecut în România, ca multi alții, pentru a-și căștiga cu cinstă painea de toate zilele, ca profesor. Ca compozitor muzical și culegător de melodii populare s'a făcut cunoscut abia în anii din urmă. Societatea corală »Carmen« în primul ei concert a cântat pentru prima oară în România »De-ar fi mândra 'n deal la cruce« și »Auzit-am și-o știu bine«, cari au fermecat pe ascultători și i-au popularizat numele. În cursul acestui an în »Biblioteca Românească« a lui Socecu (Nr. 42—44) a apărut o colecție de »Cântece din popor« cu note muzicale de dânsul. Volumul cuprinde Colinde, cântece de stea, cântece de lume, doine și cântece de voinicie, culese din Ardeal, Banat și Muntenia. E o colecție de cântece care va face să se pomenească cu cinstă numele lui P. Ciorogariu în modestul nostru Pantheon muzical.

*

Seratele literare și artistice ale Asociației. Într-o călătorie ce-am făcut prin Germania, am rămas surprins de programele ce le ceteam la fiecare colț de stradă, în orașele mari. Societățile științifice și culturale — căte cinci-zece în fiecare oraș — își anunțau cu luni înainte, prin placate și prin ziar, seria conferințelor și reprezentățiunilor ce le vor aranja în cursul iernii. Si cîtind programele lor, m'am gândit la lipsa de viață a societăților dela noi. De avut, avem și noi destule. În fiecare orașel tot al doilea »fruntaș« român e ba președinte, ba secretar, ba cassier la căte-o reuniune. Dar activitatea societăților și reuniunilor noastre se mărginește la incassarea taxelor de membri, la inutilile procese-verbale, la căte-o adunare generală și la căte-o laudă strănică prin ziar. Încolo tăcere și... cel mult certuri urite. Ceeace dovedește că aceste reuniuni sunt simple imitații, că ele nu corespund unei necesități sufletești. Le-am văzut la conlocitorii străini și le-am înființat și noi fără să ne străduim a le da și viață. Ne dăm seama de această scădere, fiindcă mereu ne tânguim că nu se face nimic, dar stăm tot pe loc sau înaintăm cu pași de plumb. Dacă se inițiază ceva în sânul lor, în loc să ne pară bine că se găsește că un om, care vrea să trezească o scânteie de viață, începe cu »ocoșelile« și cu pretențiile. Ba c'asa, ba că pe dincolo. Ba se supără reuniunea vecină că-i calcă tăriful ei de activitate, ba-i sare țandura cutărei cucoane sau cavaler că nu i-ai invitat să se producă, și așa mai departe. Si mare e minunea, dacă un lucru bun se poate duce până la sfârșit. Vorba lui Caragiale: Românlui e

greu până începe, că de lăsat se lasă ușor. Așa-i firea noastră egoistă și nedisciplinată.

Le spunem toate acestea, fiindcă nu crede nimeni cu câte greutăți se pun la cale seratele literare și artistice ale Asociației, aici în Sibiu, care e metropola culturii românești sau așa se crede. De seratele pe care a încercat să le aranjeze Asociația în alte centre nici nu mai vomenim. Ar fi însă vremea pentru mândria și demnitatea noastră să ne desbărâm de indiferență și de cărteli. Să muncim cu toții frătește spre binele nostru al tuturor. Iar celor ce au zimbete ironice și cuvinte de critică pentru tot ce nu se învârte împrejurul scumpei lor persoane, să le întoarcem spatele cu dispreț.

Prima serată muzicală a Asociației s'a ținut la 5 Decembrie, sub conducerea competență a doamnei Minerva Brote. Au cântat doamnele Crișanu și Triteanu, insuflând ca întotdeauna pe ascultători. Mai ales d-na Triteanu a cântat un «Bădișor depărtășor», cum n'au mai auzit Sibienii. D-l Liviu Tempea, eu talentu-i remarcabil, a interpretat pe Grieg. Deși muzică străină, a plăcut mult. Punctul de forță al seratei a fost quartetul compus din doamnele Crișanu și Triteanu și din domnii Octavian Murășanu și Sofronie Roșca, cari au cântat două colinde. «O ce veste minunată» a fost neintrecut de bine executată. D-l Ermil Borcia, umoristul Sibiului, după o scurtă introducere spirituală, a cecit: «Călătorului îi șade bine cu drumul» de I. Al. Brătescu-Voinești și, la cerere, una de ale lui Ureche. D-l Borcia e un talent real, dela care suntem îndreptățiti să așteptăm multe clipe de veselie.

In 12 Decembrie, d-l Oct. C. Tăslăuanu a ținut o conferință despre »Poporanism«, despre care va mai fi vorbă în această revistă.

De încheiere ne exprimăm dorința ca la aceste serate și conferințe să i-e parte cât mai mulți, căci nu le strică... și să fie sprijinile de toți ceice au vreun dar dela Dzeu...

*

Noul episcop al Caransebeșului. Alegerea părintelui Dr. E. M. Cristea e o rasplată a celor două alegeri nimecite. Și bucuria noastră că această personalitate impunătoare a fost chemată în fruntea unei episcopii românești a fost tulburăță numai de lipsa înțelegerii unanime a alegătorilor din dieceza Caransebeșului. Sunt momente în viață unui neam când sentimentul demnității și solidarității trebuie să stăpânească pe toate celealte, mai ales când eră vorba să se manifeste pentru un om de valoarea parintelui Cristea. Noi felicităm din inimă dieceza Caransebeșului pentru păstorul ce și l-a ales, în credința noastră nestămată că venirea părintelui Cristea la Caransebeș va însemna o viață nouă pentru credincioșii acelei dieceze. Dar nădăduim să mai avem prilej de a vorbi despre noul episcop.

*

Stiri. Pentru a lămuri „poporanismul în literatură“, care s'a discutat așa de mult în cursul acestui an, am făcut o anchetă între scriitori. Răspunsurile ce le-am primit, vom începe să le publică în n-rul dela 1 Ianuarie 1910.

* Sumarul revistei pe 1909 îl vom alătura la Nr. 1 sau 2 din 1910.

* A apărut *Critice*, vol. I, de d-l E. Lovinescu, cu articole despre Eminescu, Caragiale, M. Sadoveanu, O. Goga, I. Minulescu, E. Lovinescu, Em. Gărleanu, D. Anghel, Șt. O. Iosif, Contesa de Noilles, I. Bassarabescu, Elena Farago, C. Sandu-Aldea, I. A. Brătescu-Voinești, Vasile Pop, Impresionismul în critică etc.

Volumul acesta despre care vom vorbi într'un număr viitor, cuprinde articole publicate până acum numai prin reviste.

* In editura W. Krafft, Sibiu au apărut trei calendare pe anul 1910: 1. Amicul Poporului, redactat de d-l I. Popovici, an. L., 2. Posnașul, redactat de d-l Ermil Borcia, 3. Calendarul Săteanului. Despre literatura calendaristică la noi vom mai vorbi.

* D-l Horia Petru-Petrescu a tradus studiul esteticianului I. Volkelt despre Artă, morală și cultură. Chestiunile cari se discută într'o formă usoară în această broșură sunt la ordinea zilei. O recomandăm cu căldură cetitorilor noștri. Se poate comanda dela traducător în Fofeldea, p. Nocrich (Ujegyház) pentru prețul de 45 fil.

* A apărut revista »Cumpăna« scrisă de M. Sadoveanu, D. Anghel, Șt. O. Iosif și Il. Chendi. Numele acestor scriitori e destulă garanție pentru reputația novei reviste. Numărul prim cuprinde o frumoasă poezie »Inainte« de d-nii D. Anghel și Iosif; articole de d-nii M. Sadoveanu, D. Anghel și Il. Chendi. Recomandăm »Cumpăna« din toată inima cetitorilor noștri. Abonamentul 15 lei pe an. Cererile de abonament sunt să se adresă d-lui E. Maciucescu, Strada Luigi Cazzavilan Nr. 36, București.

* In editura Librăriei »Nouă« P. & D. Iliescu din Iași, a apărut »Eminescu Comemorativ« Album Artistic-Literar. O lucrare de mare preț, tipărită în total pe hârtie chromo, având numeroase clișee artistice, din care remercăm autografele poetului, ilustrate de pictori distinși, totodată și fotografii inedite. Albumul a apărut în editura librăriei P. & D. Iliescu, unde oricine se poate adresa pentru a și-l procură. — Cuprinsul: Proza: semnată de: T. Maiorescu, I. Negruzzi, I. Slavici, B. P. Hasdeu, I. L. Caragiale, N. Gane, E. Gruber, A. D. Xenopol, T. V. Stefanelli, N. Iorga, A. C. Cuza, C. Rădulescu-Motru, I. Gherea (Dobrogeanu), G. Ibrăileanu, I. Raicu-Rior, M. Dragomirescu, G. Panu, I. Petrovici, Capitan Matei Eminescu, Anghel Dimitrescu și N. Zaharia. Versuri: în mare parte autografe de a lui Eminescu; restul cuprinde poezii de: A. Vlahuță, Veronica Micle, Anton Naum, Duiliu Zamfirescu, Olănescu-Ascanio, D. Anghel și St. O. Iosif. Pagini de Muzică scrise pentru poezile lui Eminescu, de: Eduard Caudella, G. Stefanescu, E. Mezzetti, G. Scheletti și Iancu Filip. Fotografii: toate portretele lui Eminescu, familia sa, prietenii, casa părintească și împrejurimile, actele de studii, ziarele unde a colaborat, manuscrisele, morțantul și altele de mult interes pentru admiratorii lui. Aceast album este întocmit de: Octav Minar. Prețul 3 lei 50 bani. Ediția de amator: 10 lei.

* Onorații noștri abonați care doresc să aibă scoarțe pentru „Luceafărul“ pe anul 1909 sunt rugați a ne trimite în cursul lunei Ianuarie 1910, deodată cu reînnoirea abonamentului, suma de 2 Cor. Scoarțele le

vor primi numai abonații cari ne trimit din vreme această sumă, fiindcă comanda o facem numai pentru numărul cererilor. Ele se vor espedia din partea administrației noastre pe la sfârșitul lunei Martie 1910.

Poșta Redacției.

— *Manuscisele nu se înapoiază.* —

N. B. București. Poeziile »Ironie« și »Floare albă« nu sunt rele — totuși ar mai trebui lucrate. Controlați măsura, mai ates la ironie.

Teodor Bucurescu. Intr'o revistă bilunară eu greu poti publica piese atât de lungi. E lipsă de spațiu. Încercăți la un ziar cotidian.

Marin El. Buc. Nu publicăm versurile d-v.: »Sîi umbre și visuri trecute«. Vă rugăm însă să nu ne bănuji și pe noi de dușmanie literară. Nu, dimpotrivă din prea multă bunăvoie nu le publicăm, fiindcă nu vrem să Vă vadă cetitorii, fie și numai în închipuire: »Înfipt pe-o ruină...«

M. S. București. »Gândurile« lasă prea mult de dorit ca formă, altfel ideea e foarte frumoasă. Cealaltă probabil se va publică.

I. T. Brașov. Studiul d-v. asupra Stenografiei nu-l putem da la lumină din mai multe cauze: mai întâi pentru că este prea vast; al doilea pentru că ne-ar cere prea mult spațiu, ... și aşa mai departe.

I. B. Orăștie. Poezioara »Râmâi« e ultima expresie a tradării, a necredinții și a nestatorniciei, prin urmare cum Doamne iartă-ne s'o publicăm? Șapoi poate că scris-o într'un moment de supărare și acumă Vă veți fi împăcat... Nici cea soșită în urmă nu e mai bună.

Em. Hor. Ne e cu neputință să corespondăm în parte cu fiecare dintre binevoitorii cetitorii cari ar încerca să ne dea mâna de ajutor colaborând. Vă răspundem deci aici că cele două schițe nu sunt publicabile.

Cecilia B. Nu merge.

P. Lius. »Aș vrea« e cât se poate de banală. »Mi-e dor« n'ar fi rea, dar prea amintește mai mulți poeți deodată: pe Coșbuc, Iosif, Maria Cunțan și pe Goga:

Mi-e dor de satul meu, mi-e dor
De casa noastră 'n vale,
De teii, cari în preajma ei
Doinesc mereu a jale.

Mi-e dor de satul meu, mi-e dor
De nucul din grădină
De lavița unde ședeam
În sări cu lună plină.

Mi-e dor s'aș vrea să mai revăd
Și florile din glastră
Să mai ascult în sărbători
Povești la poarta noastră.

Pe tine mamă să te văd
Cum spui pe la vecine...
De-al tău fiorilor care s'a dus
În cele țări streine.

Nu e vorbă, poezia nu e plagiare, e aşa zicând inspirație — dar totuș-totuș — nu e originală. Cele »Din Popor« se vor publică.

Cele mai bune reviste din România sunt »Cumpăna« și »Vieața Românească«.

G. M. Pteanțu. Din culegeri, unele se vor publica dar nu știm dinainte în ce număr.

Brumă, Bresta. Cu mici îndreptări se va publica într'unul din numerile viitoare. Vă rugăm să ne dați adresa.

C. Delamar. B.

Luna palidă și rece
Peste pieptul tău de crin
O de raze, ploaie, lin
Peste fruntea ta-și va trece...
Dormi copilă.

Da, da... e mult mai dulce somnul decât Serenada d-v., nu mai deșteptați copila cu aşa versuri scălciate.

Misenus. Dacă ați fi arătat »tabloul« profesorului d-v. de limba română nu mai cheltuați cu porto.

A. L. Bas. Iată vine și răspunsul pe care îl scoatem din însăși poezia d-v. Vioara: »sunt strunile plesnite... nu merge.

E. G. B. Bistriță. »Miresei mele« are câteva strofe care dovedesc oarecare aptitudini... Așa de pildă:

Ce dulce-mi zimbești și ce tainic!
Tu sfântă cu ochi de cicoare,
Cu plete din raze de soare,
Cu trupul plăpând ca de floare,
Ce dulce-mi zimbești și ce tainic!... e binisor.

Ioan S. G. Botoșani. Regretăm dar poeziielor d-v. »Basm de toamnă«, »Toamna la țără« etc.... nici noi nu le putem face loc. Poate cu îndreptare, »Amurg pe Munți«.

R. V. C. »Mângăere« are un subiect căt se poate de duios, dar pare a fi o traducere și încă o traducere slabă.

D. N. București. Darul nopții? De ce nu scrieți mai bine în proză?

A. L. »Sfârșitul« durere nu e bun de publicat. V'am ascultat sfatul din scrisoare:

Precum vechea noastră lege
Nu cunoaște purgator ;
Ori e bună poezia,
Ori arunc'o în cupor.

De astădată V'am cruțat deci poezia de purgatorul acestei rubrice.

Vasile Idu, Almașul-mare. Ca să nu facem nici o deosebire între abonat și abonat la împărtirea premiilor, ar trebui să nu facem deosebire nici la prețul abonamentului. Vă învoiți la aceasta?

T. Leasa. Adresa cerută: M. C. Str. Poplăcii, Sibiu.

V. Micudă, Cetea. Fotografiile de cari vorbiți în scrisoarea d-v. le primim cu placere. Vă rugăm să ne trimiteți căt de multe, împreună cu descrierea lor. Poate Vă învoiți să le dăruiți »Muzeului Asociației«.

B. Sonetul după Hérédia la noi ar fi prea puțin gustat. Poate altele.

Bibliografie.

Dr. Romul Boilă: *Votul universal*. Tip. arhid. Blaj, 1909. Pr. 1 cor.

Calendarul „Poporului Român” pe 1910, Budapest, Ed. „Poporul Român”. Prețul 40 fil.

Maxim Gorki, *In stepă*, trad. din rusește de G. Carp. Ed. „Librăria Nouă”, București, Calea Victoriei. Pr. 75 bani.

Gr. Pișculescu, *Apologia unei legi*. București, 1909. „Carol Göbl”.

George Pascu, *Despre cimilituri*. Iași, 1909. Pr. 4 lei.

Heinrich Pestalozzi, *Leonard și Gertruda*, o carte pentru popor, partea I. și a II-a, tradusă în română și însoțită de o introducere de Ion A. Rădulescu-Pogoneanu. Edit. Administrația Casei școalelor, Biblioteca Pedagogilor clasici. București, 1909. 1 vol. 8° mare CCXI + 534 pp. —

In Biblioteca Populară Socec au apărut următoarele broșuri:

Nr. 77. Guy de Maupassant, *Pe coastele Italiei*, trad. de A. Mândru.

Nr. 78. *Povestiri franceze*, trad. de V. Caraivan.

Nr. 87. Dr. I. Duscan, *Granițele sănătății sufletești și nebunia* — studiu de psihologie morbică. —

Nr. 88—89. Fénelon. *Pățania lui Telemac*, trad. de dr. Hortensia Popescu. Partea I. și a II-a.

Nr. 90. N. N. Beldiceanu, *Maica Melania*.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

Sumarul.

Al. Ciura	† Dr. Augustin Bunea.
D. Anghel și Șt. O. Iosif	Necunoscutul (poezie).
Dr. I. Lupaș	O convorbire cu Dr. Augustin Bunea.
A. Esea	Sonet (poezie).
Aurelia Pop	Poveste (poezie).
Vidu Rusmin	În toamnă (poezie).
Caton Theodorian	Bolnavul dela N-ru 3.
Vasile Stoica	Departate (poezie).
P. Dulfu	Frumoasă ești o țară (poezie).
Em. Gărleanu	Pe Bistrița, la vale...
Vasile Stoica	O, n'ascultă (poezie).
G. Bogdan-Duică	Cronică teatrală: „Răzvan și Vidra”.
S. Bornemisa	Reverie (poezie).
Dări de seamă:	Sextil Pușcariu: Cinci ani de mișcare literară (1902—1906) (I. Duma). Caton Theodorian: Calea sufletului (Oct. C. Tăslăuanu). Tudor Pamfile: Graiul vremurilor (E. Hodoș).
Cronică:	Teatrul național (G. B.-D.). Casa ziarului „Tribuna”. Pățania lui Bode. Școala de arte frumoase din București. „Cercul Românilor de peste Munți.” † Petre Ciorogariu. Seriale literare și artistice ale Asoc.

ciației. Noul episcop al Caransebeșului. Știri. — Posta Redacției.

Ilustrațiuni: Dr. Augustin Bunea. Dr. Augustin Bunea pe catafalc. Trei prieteni: Andrei Bârșeanu, N. Iorga și Dr. Augustin Bunea. Casa ziarului „Tribuna”.

Mulțumită publică.

Din prilejul trecerii la veșnicie atât de neașteptate și zguduitoare a neuitatului nostru Dr. Augustin Bunea, fost canonic metropolitan, membru al Academiei Române, cununa capetelor noastre, care necunoscând crucea de sine, a jefit totul pe altarul bisericii și neamului său, s'a manifestat în cele mai largi cercuri, începând dela cele mai înalte corporațiuni, o jale atât de măreată și deamnă, o atât de înălțătoare „solidarizare în lacrimi și durere”, și nouă îndeosebi ni s-au dat atâtea dovezi de sinceră condolență, căt ne este peste putință să exprimăm în particular mulțumita noastră fierbinte tuturor celor și-au adus aminte de noi în jalea noastră nemărginită.

Ne vedem deci constrânsi a ne folosi de calea publică pentru a exprima adâncă noastră mulțumită și recunoștință: înaltelor Corpuri legiuioare române din Regatul fraților noștri, Academiei Române, reprezentanților clubului deputaților naționaliști din dieta țării noastre, presei române de pretutindenea, diferitelor instituțiuni, societăți și institute de învățământ, Escoala Sale I. P. S. Domnul Metropolit Dr. Victor Mihalyi de Apșa, Venerabilului capitul metropolitan și îndeosebi ilustrului său prepozit Ioan M. Moldovan, distinșilor oratori și slujitorii la serviciul funebru, prietenilor și cunoșcuților, pentru participarea lor în orice chip la jalea noastră, care s'a dovedit de jalea neamului românesc de pretutindenea — singura noastră mângâiere.

Sibiu, în Decembrie 1909.

Jalnica familie.

Colecțiile „Luceafărul” complete.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	50 cor.
Anul II, (1903)	40 "
Anul III, (1904)	30 "
Anul IV, (1905)	50 "
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 "
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 "
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 "
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 "
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16 "
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25 "
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16 "
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25 "

Toate colecțiile împreună ediția simplă 230 cor.; ediția de lux 270 cor.